اسان جو عشق اڻپورو

(شاعري)

سعيد ميمڻ

اسان جو عشق اڻپورو

(شاعري)

'سليٽ' اشاعتي شعبو
دانشگاهِ منصوريہ آشرم
ٽنڊو قيصر 2010ع

"سليٽ" دانشگاهِ منصوريہ آشرم جي اشاعتي سلسلي جو ڪتاب۔ 9

(ڪتاب جا حق۔واسطا شاعر وٽ هٿيڪا)

ڪتاب جو نالو	:	اسان جو عشق اڻپورو
موضوع	:	شاعري
شاعر	:	سعيد ميمڻ
ڇاپو پهريون	:	فيبروري 2010ع
ٽائيٽل ڊزائن	:	محمد علي ٽالپور
لي آئوٽ	:	مور ساگر
ڪمپوزنگ	:	منظور احمد جوڻيجو زيب جوڻيجو الرزاق ڪمپيوٽر ڪمپوزرس حيدرچوڪ حيدرآباد.03332634650
پيسٽنگ	:	سهيل سلام ڀٽو
ڇپائيندڙ	:	"سليٽ" اشاعتي شعبو دانش گاهِ منصوريہ آشرم ٽنڊو قيصر.
ڇپيندڙ	:	الرزاق پرنٽنگ ايجنسي حيدرآباد 03332696934
قيمت	:	150 روپيا

"سليٽ" ڪتاب نمبر- 9

ASAAn JO ISHQUE ANPOORO by: Saeed Memon
Published by: Aasi Zamini, (SLATE, Danish Gah-e-Mansooria Aashram Tando Qaiser Sindh.
Edition First: February, 2010.

ارپنا

ملڪ جي نالي واري مصّور
محّمد علي ٽالپر
جي نالي.
جنهن جا مون مٿان وڏا احسان آهن
۽
منهنجي دوست
مختيار جاگيراڻيءَ
جي نالي
زندگيءَ جي ڏکين مرحلن ۾
جنهن جي ساٿ مونکي سدائين
سنڀالي ورتو آهي.

تو به تقصیر خود افتادی آزین دَر محروم
آز که می نالی و فریاد چرا می داری؟
(حافظ)

ترجمو: تون تہ پنهنجي قصور جي ڪري (محبوب جي) دَرَ کان محروم آهين،
پوءِ ڪنهن جي ظلم جون دانهون پيو ڪرين: ۽ ڇا لاءِ ٿو روئين؟

فهرست

❖ We Can trace the GOD, but never a MAN!	(اداري پاران)	آسي زميني	7
❖ سعيد جي شاعريءَ جا نوان رُخ	(مهاڳ)	منير چانڊيو	9
❖ اڻ پوريون ڳالهيون	(پنهنجي پاران)	سعيد ميمڻ	20
❖ سنڌ جو مصوّر شاعر ــ سعيد ميمڻ		نادر جمالي	24
❖ اورڻ عجيبن جو	(دوستن جا رايا)		26

[تاج جويو، تاج بلوچ، اياز گل، ادل سومرو، وسيم سومرو، مصطفيٰ ارباب، ايوب کوسو، سعيد سومرو، حبيب ساجد، بادل، امر اقبال، بخشل باغي، فراق هاليپوٽو، مختيار جاگيراڻي، ساحد سنڌي، رياض ميراڻي]

اسان جو عشق اُٽپورو

• سُر سانورو جوڳي	(بيت)	33
• سُر ڪاپائتي	(بيت)	40
• مڪليءَ! تنهنجي ماٺ	(بيت)	47
• ڪڪرن جا ٽُڪرا	(بيت)	48
• ڪٽو ڪٽو	(شعر)	50
• مڙئي آهن مورتيون	(هائڪا)	51
• خواب پوکيا هئا	(غزل)	54
• چُلهہ جي چوڏاري	(وايون)	57
• زندگيءَ ڏي...	(ترائيل)	62
• سڏڙا	(غزل)	65
• صدا جو دروازو	(چوسٽا)	69
• خاموش ڪنارو	(پنجڪڙا)	71
• سانوري جوڳيءَ جو خواب	(پنجڪڙو نظم)	75
• اسان جو دين عشق آ	(غزل)	76
• اهو ڳوٺ ڪٿي آهي	(نثري نظم)	79
• دوست لاءِ	(نظم)	82
• پيار آ بادل جيئن	(گيت)	84
• زندگي رنگين آ	(وايون)	92
• ڪينجهر ڪپ تي	(نظم)	102
• جڪڙيل ذهنوا	(ترائيل)	104
• پتڪندڙ آرزو	(غزل)	108

We Can trace the GOD, but never a MAN!

(اسان الله کي ڄاڻي سگهون ٿا، پر ماڻهوءَ کي نه!)

مٿين حقيقت، منهنجي زندگيءَ جي مڙني مشاهدن ۽ تجربن جي حاصلات آهي. خالق کان وڌ تخليق پيچيده ٿئي ٿي. مثلاً الله جو صفاتي نالو "الباطن" آهي، ته "الظاهر" به آهي، تنهن ڪري ان کي ته ڄاڻي سگهجي ٿو پر سندس تخليق (آدم)، پيچيدگين پريِ اها ڪاڪ محل آهي، جنهن تائين سُرت وند ۽ مُومل جي مجازي مامن کان آگاهه ڪو "راڻو" ٿي رسي سگهي ٿو باقي ٻيا ڪيئي "خان" ان کوج ۾ ڪپيو ويچن!

تخليق جي راز کي ڄاڻڻ جي لاحاصل جُستجوءَ ۾ ڳولائو خود ان راهه ۾ رُليو وڃي! ان جو چٽو مثال "شاعر" ۽ "شاعري" آهي. شاعر ته پنهنجي شاعريءَ جي جوهر ۽ روح کان خوب واقف هوندو آهي، پر پڙهندڙ محض پنهنجي "پهچ" سارو ئي سندس ڪن پاسن تائين رسائي حاصل ڪري سگهي ٿو. سو به هر ڪو پنهنجي طور! ان جي پيٽ ۾ شاعر کي شخصي طور، هر هڪ ڏور رس نگاهه پل ۾ پرکيو وٺي، پوءِ پل ته اهو سُهندس ڏٺل نه به هجي!

هڪ ماڻهو هو مير جان محمد ٽالپر عرف بلبل بيقرار! عرف پنهنجي تعارف سان سدائين شامل رکندو هو ۽ اهو عرف هاڻ سوچيان ٿو ته سئو سيڪڙو سچ هو. ڪيس ڪڏهن به قرار نه آيو ۽ هڪ ڏينهن ڪنهن بلبل جانِ "قُر" ڪري الاءِ ڪهڙي ڏيهه اُڏامي ويو! فونو گرام جي پراڻن رڪارڊن کي هٿ ڪرڻ جي جنون ۾ سموري سنڌ جهاڳيائين ۽ آخر ۾ اهو اڻ مُلهه سنڌي موسيقيءَ جو اثاثو في سَبيلِ الله سنڌالاجيءَ حوالي ڪري، پاڻ سيني کي حيران ڪري هليو ويو (محمد قاسم ماڪا، پنهنجي شروعاتي "ڊبل اي" ڪمپني پاران آندل انهن رڪارڊن تي مشتمل ڪن

آڊيو ڪيسٽس ڳوَر تي سنڌس ٿورا مڃيا)۔ ڪيس فطري طور اهڙي بي قراري مليل هئي، جهڙي ڪنهن تخليقڪار وٽ هوندي آهي. افسوس! هو جسماني طوراڄ اسان ۾ ناهي پر سنڌس سِڪون لاهيندڙ نوجوان پٽ محمد علي ٽالپر ڪي ڏٺي تعاليٰ وڏي ڄمار ڏي، جيڪو لاهور ڪاليج آف فائين آرٽس جو فارغ التحصيل هجڻ سان گڏ، اُتي ئي پنهنجي فن ۽ ڪردار ذريعي پنهنجي پيءُ جي نالي سان گڏ سنڌ جو نانءُ روشن ڪري رهيو آهي. هو هڪ تخليقڪار آهي، تنهن ڪري حساس هجڻ سبب امير مينائيءَ جي هن شعر جو زنده مثال لڳندو آهي:

خنجر چلے کسی پہ، تڑپتے ہیں ہم 'امیرؔ'!
سارے جہاں کا درد ہمارے جگر میں ہے۔

مٿيون ذڪر ان شخص جي انسان دوستي ۽ ادب دوستيءَ جي سلسلي ۾ تمام ٿورو آهي. سنڌ جي نئين ٽهيءَ جي سر موڙ شاعر سعيد ميمڻ جي هن پنجين شعري مجموعي "اسان جو عشق اٽپورو" کي "سليٽ" دانش گاهہ منصوريہ آشرم، سنڌس هر طرح جي ڪيل سهڪار سواءِ هرگز نہ آڻي سگهي ها۔ ساڳيا قرب پياري دوست بادل جا، جنهن جي همت افزائيءَ جو پڻ ان ڏس ۾ اهم ڪردار رهيو آهي.

"سليٽ" هڪ نج علمي، ادبي ۽ سماجي فلاحي ادارو آهي، جنهن تي پنهنجي ڳوٺ جي صاحبِ حيثيت ڏرين کان وڌ، هيسٽائين ٻاهر جي صاحبِ ذوق و نظر حضرات جي ڪرم نوازي رهي آهي؛ ۽ هي چند سٽون انهن جي وڙن جي وزن کان نهايت گهٽ وزن لهن.

پنهنجي پياري دوست ۽ سنڌي ٻوليءَ جي ڀڳتي شاعر، سعيد ميمڻ ۽ سنڌس زيرِ نظر شعري مجموعي تي ڄاڻي ٻُجهي لکڻ کان پاسو ڪيو ويو آهي؛ ان ڪري جو سنڌ ۽ سنڌين لاءِ نہ سعيد ڪنهن تعارف جو محتاج آهي ۽ نہ ئي وري سنڌس شاعري!

14 فيبروري 2010ع

— آسي زميني
"سليٽ" دانش گاهہ
منصوريہ آشرم
ٽنڊو قيصر

مهاڳ:

سعيد جي شاعريءَ جا نوان رُخ...

ادب ۽ شاعريءَ جون دنيا ۾ ڪيتريون ئي اڻ ڳڻيون وصفون، معنائون ۽ تشريحون بيان ڪيون ويون آهن. اڄ جي هن Commercialization واري دؤر ۾ ادب ۽ شاعريءَ جو دائرو ايترو ته وسيع ۽ گهڻ طرفو بڻايو ويو آهي، جو اخبار ۾ لکيل ڪنهن صابڻ يا ٻي ڪنهن شيءِ جي ڇپيل اشتهار کي به ادب جي دائري ۾ آندو ويو آهي. اهڙيءَ ريت ٽيليويزن تي مختلف Products ڪمپائڻ لاءِ قافيه ۽ رديف ملائي جيڪو اشتهار ڏاهي، هلايو ويجي ٿو، ان کي به شاعريءَ جي دائري ۾ آندو ويجي ٿو. يونيورسٽين جي ادب جي شعبن ۾ به هر لکيل هڪ ٻن سٽن کي به ادب جي هڪ نموني طور بيان ڪيو ويجي ٿو. معنيٰ ”عيسو پُٽ موسي جو موسو پُٽ خميسي جو“ وارو لکيل مواد به ادب (Literature) آهي: ۽ ”تنهنجي عشق ۾ منهنجو مٿو اُگهاڙو“ به شاعريءَ جي ذمري ۾ اچي ويجي ٿو جنهن کان ادب ۽ ٻوليءَ جو ڪوبه سڄاڻ استاد ۽ ڄاڻو انڪار نه ٿو ڪري سگهي: پر اعليٰ ۽ باڪمال شاعريءَ جي تورتڪ جا ماپا ڪجهه ٻيا آهن. ڪنهن پڙهيل ڳڙهيل، خوشحال، آسودي، آزاد، پُرامن، سماجي انصاف ۽ صنفي برابريءَ واري ۽ جمهوري سماج جي اعليٰ ادب جون پنهنجون گهرجون ۽ ماپا آهن: ته ڪنهن غلام، پسمانده، پيڙيل، ڦريل ۽ لُٽيل، محڪوم، مظلوم ۽ قبيلائي ۽ جاگيرداراڻي سماج وٽ اعليٰ ۽ باڪمال ادب ۽ شاعريءَ جون پنهنجون الڳ گهُرجون ۽ ماپا آهن. اڄ مغرب ۾ هيري پوٽر جهڙي ڪتاب ۽ ٻين جنن ڀوتن جي ڪتابن جون لکين ڪاپيون ڇپجن ۽ وڪامن ٿيون، جڏهن ته يورپ جي اونداهين دؤر ۾ جڏهن مصوري، شاعري، ادب ۽ آرٽ تي بندش هئي، تڏهن ليونارڊو ڊاونچيءَ جي مونا ليزا کي شاهڪار جي حيثيت هئي ۽ آهي. پيٽريات جي

رومانوي شاعريءَ کي شاهڪار جي حيثيت ملي، مارٽن لوٿر ڪنگ جي بائيبل واري ترجمي کي اڄ بہ جرمنيءَ ۾ هڪ شاهڪار جي حيثيت حاصل آهي. ان دؤر ۾ اهڙن شاهپارن ان دؤر جي اسٽيٽسڪو کي ٽوڙي، يورپ ۾ نئين سجاڳيءَ جا بنياد وڌا. روس ۾ پورهيت انقلاب کان اڳ ميڪسم گورڪيءَ جي ”ماءُ“ ۾ دوستو وسڪيءَ جي ناول ”ذلتوں کے مارے لوگ“، پاويل لو ڪينتسڪي جي ناول "پہاڑوں کی بیٹی"، بورس پوليواءِ جي ناول "اور چراغ جلتا رہا" ۾ ڪيترن ئي ٻين ڪتابن کي اعليٰ ادب جي نادر نمونن طور ڄاتو ۽ سڃاتو ويو ٿو. چين جي هاري انقلاب کان اڳ، ڪامريڊ مائوزي تنگ جي ”قومي انقلابي جدوجهد ۾ ادب ۽ فن جي اهميت“ کي چيني ادب ۾ شاهڪار جي حيثيت حاصل آهي. اهڙيءَ طرح شاعرن جي سرتاج لطيف سائينءَ جڏهن سنڌ ۾ فارسيءَ کي عام ٿيندي ڏٺو هو تہ چيو هئائين:

جـــي فارسِـــي سِـــکيو، گولـــو تـــوءِ غُـــلامُ؛
جـــو ٻـــڌو ٻـــن ڳـــالهئين، سَـــو ڪـــنءَ چـــائي جـــامُ؛
اُجـــو تـــان آب گهـــري، ٻکيـــو تـــان طعـــامُ؛
ايءُ عـــامَنِ سَـــندو عـــامُ، خاصـــن منجهـــان نـــہ ٿيـــو.

اهڙيءَ طرح لطيف جڏهن تر ويو هو ۽ اُتان جون حالتون ڏٺيون هئائين: جتي بک، بدحالي ۽ ڏڪار هو تہ چيو هئائين:

ســـارنگ ســـارَ لهـــيج، الله لَـــڳِ اُجـــين جـــي؛
پـــاٽي پـــوڄ پَـــٽن ۾، ارزان ان ڪـــريج؛
وَطَـــنُ وَســـائيج، تـــہ ســـنگهارِنِ سُـــک ٿئـــي.

رڳو لطيف سائينءَ وٽان ئي تمام گهڻا مثال پيش ڪري سگهجن ٿا. پنهنجي قومي ۽ معاشي حوالي سان اهي اعليٰ شاعريءَ جا بي مثال نمونا آهن. اسان جو سنڌ وطن جيئن سُورن ۾ اڄ آهي، اڳ ايئن ڪڏهن نہ هو. اڄ اسان جي وڏن ۽ اهم تاريخي ۽ ڪاروباري شهرن تي ڌارين ۽ دهشتگردن جو قبضو آهي. اسان جو وطن هر طرح غلام ۽ محڪوم بڻايو ويو آهي. هن صورتحال ۾ اعليٰ ۽ باڪمال شاعريءَ جو پيمانو اهو آهي تہ اها شاعري پنهنجي ان قسم

جي صورتحال ۾ پنهنجي وطن جي عوام جي سُورن ۽ سختين واري دؤر ۾، پنهنجي مظلوم ۽ محڪوم عوام جو پرجهلو ٿي بيهي؛ ۽ پنهنجي عوام کي پنهنجي وطن جي دفاع لاءِ اتساهي ۽ هر محاذ تي سندرو ٻڌي ساڻن گڏ بيهي. ان قسم جي اعليٰ شاعريءَ جا ڪيترائي مثال، اسان کي سنڌ جي منفرد ۽ يگاني تخليقڪار سعيد ميمڻ جي شاعريءَ ۾ ملن ٿا، جنهن لاءِ سنڌي ٻوليءَ جي منفرد ۽ اعليٰ شاعر، شاهه لطيف جي وڏي پارکو ۽ شاعريءَ جي باڪمال نقاد، تنوير عباسيءَ هڪ غير معمولي راءِ رقم ڪئي هئي ته "سعيد ميمڻ جي شاعري پڙهي، سنڌي شاعريءَ جي روشن مستقبل ۾ ايمان پختو ٿي ويو اٿم." اها راءِ تنوير صاحب جهڙي عالم ايئن ئي رقم نه ڪئي هئي؛ پر ان جي پٺيان سعيد ميمڻ جي شاعريءَ جو منفرد ۽ نرالو اسلوب، شاهڪار تخليقي حُسن ۽ لازوال فڪري گهرائيءَ جهڙا عنصر هئا. هو موجوده دؤر جو هڪ ڳوڙهو سماجي ۽ قومي شعور رکندڙ شاعر آهي. سندس شاعري، سنڌي قوم جي سخت ترين آزمائش واري دؤر ۾ سنڌي ادب ۽ قوم لاءِ هڪ قيمتي سرمايو آهي؛ جنهن جو مثال هيٺيان بند آهن۔ هو چئي ٿو:

ڪنـدي آ قـوم جـا پنهنجـي وطـن جـي رکـوالي،
ڪسـي نــه سـگهندو آ دشـمن ڪـو پـاءُ متـيءَ جـو.

شـهيد تنهنجـي جسـم جـو هــي خـون شــاهد آ،
ڏئـي تـون جــان ڪـري وئـين دفــاع متــيءَ جـو.

سنڌ جي موجوده دؤر ۾ جڏهن اسان کان اسان جي ڌرتيءَ، اسان جا شهر، اسان جا معدني وسيلا، اسان جا ادارا ۽ اسان جي گذر سفر جا سڀ ذريعا ڦُريا ويا هجن؛ اُن دؤر ۾ هن قسم جي شاعري اسان کي پنهنجو ڪردار نڀائڻ لاءِ زور ڀريندي چئي ٿي، ته جيڪڏهن اوهان کي اوهان جي ڌرتيءَ جا وسيلا گهرجن، پنهنجن شهرن جي مالڪي گهرجي، پنهنجي گذر سفر جا ذريعا گهرجن ته پوءِ پنهنجي وطن جي رکواليءَ ڪرڻ لاءِ اڳيان اچو ۽ پنهنجي ڌرتيءَ جو دفاع ڪندي جيڪڏهن توهان شهيد به ٿيو ويا، ته ان جهڙو اعليٰ مرتبو ٻيو نه آهي.

اسان جي سنڌي سماج ۾ هڪ ٻيو رَويو تمام گهڻو ڏٺو ويو آهي، اهو هيءُ

تہ ”اسان هيترن سالن کان هيءُ آسمان ڪيرائي وڏو هوءُ ڌرتي ڌوڏي وڏي ٿيو ڪجهہ بہ ڪونہ ان ڪري ڪجهہ نہ ٿيندو“ ڪوبہ اميد پسند شخص جيڪڏهن ڪا اميد جي چٽنگ ڏيکارڻ جي ڪوشش ڪندو تہ چوندا: ”ڪجهہ نہ ٿيندو!“ ڪو ماڻهو سنڌ جي آجپي جي ڳالهہ ڪندو غلاميءَ مانٛ ڇوٽڪاري جي ڳالهہ ڪندو برابريءَ جي ڳالهہ ڪندو اتي وري بہ ساڳي ڳالهہ ٿيندي: ” ڪجهہ نہ ٿيندو اسان ۽ اسان جو وطن جيئن غلام آهيون، تيئن ئي رهنداسين پر ڪجهہ نہ ٿيندو.“ ان صورتحال ۾ ان جمود کي ٽوڙيندي، ان رويي جي نفي ڪندي ۽ وڏي اميد پيدا ڪندي هو چئي ٿو:

ڏنو سـيـن نـہ آزاد پنهنجـو وطـن،
سـگهن شـل اسـان جـا ٻـچـڙا ڏسـي.

سندس خيال آهي، تہ ٺيڪ آهي، ڀلي اسان جي حياتيءَ ۾ ڪٿي ڪجهہ نہ ٿئي، ڀلي پاڻ پنهنجو وطن آزاد نہ ڏسي سگهون، پر اسان کي تہ وري بہ پنهنجي وطن جي آزاديءَ لاءِ پنهنجو ڪردار ادا ڪرڻ گهرجي، اسان نہ صحيح، شل اسان جو اولاد ئي پنهنجي وطن کي آزاد ڏسي سگهي.

ماڻهو پنهنجي مقصد جي حاصلات لاءِ محنتون ۽ جفاڪشيون ڪن ٿا، پنڌ ۽ مسلسل پنڌ ڪن ٿا، هو ٿڪجي ڀرا ٿين ٿا، جڏهن قدم ٿڪجي بيهڻ تي آهن، تڏهن سعيد اتي اتساهہ، جوش ۽ ولولو پيدا ڪندي چئي ٿو تہ هاڻي پاڻ اچي پنهجي منزل تي پهتا آهيون، مون کي هوا مان ماڳ جي خوشبوءِ اچي رهي آهي، تنهن ڪري متان دل هاري ويٺا آهيو! اڳتي وڌندا هلو، وڌندا هلو!

آ پنـڌ ٿـورو هـاڻي ٿڪـل قـدم نـہ بيهـو،
اچـي رهـي آ هـوا مـان، هـا! مـاڳ جـي خوشبوءِ!

ان ڪانسواءِ هو هڪ ڳوڙهو معاشيٰ شعور رکندڙ شاعر بہ آهي. هن جي، سنڌ جي معاشي ۽ سماجي مسئلن ڏانهن گهري نظر آهي. ڪيس چڱيءَ ريت خبر آهي تہ سنڌ هڪ زرعي ديس آهي. سنڌ جي معيشت جو گهڻي ڀاڱي دارومدار هتان جي زراعت تي آهي. سنڌ جي زراعت سبب ئي هتان جو عوام خوشحال رهيو آهي. سنڌ جي زراعت کي ڪو ڇيهو رسندو تہ اهو سنڌ جي

سچي عوام جي معاشي ۽ سماجي حالت کي چيهو رسائيندو. سنڌ جي زراعت جو سڄو دارومدار سنڌو درياهه ۽ ان جي پاڻيءَ تي آهي. سنڌو درياهه سان سنڌي ماڻهن جي اٿاهه دلي ۽ جذباتي نسبت آهي. اهو ئي سبب آهي جو سنڌو درياهه، اسان جي تاريخ ۾ هڪ اهم حيثيت رکي ٿو، ۽ ان کي اسان جي افسانوي ادب ۽ شاعريءَ ۾ به تمام گهڻو بيان ڪيو ۽ ساراهيو ويو آهي. سعيد جهڙو سڄاڻ ۽ حساس شاعر سنڌوءَ جي موجوده حالت ڏسي ٿو جنهن ۾ اڄ واري پٽي اُڏامي! ڪوٽڙيءَ کان هيٺ سڄو درياهه سُڪي پڙپانگ ٿي ويو آهي. ڪالهه جنهن درياهه جي موجن جا منظر اسان، اسان جي ادب ۽ شاعريءَ جو وڏو ۽ قيمتي سرمايو هئا، اڄ اتي پيننگ ۽ سُڃ لڳي پئي آهي؛ اهو لقاءُ جڏهن سعيد ڏسي ٿو تڏهن پنهنجن جذبن جو اظهار هيئن ڪري ٿو:

وهــن ٽيــون ڪــري نــار منهنجــون اکيــون،
سُـــڪل ســـنڌ اڄ تنهنجـــو دريـــا ڏســـي.

سنڌ جو سُڪل درياهه ڏسي سندس اکيون نار ڪري ان سبب وهن ٽيون، جو هو ڄاڻي ٿو ته سنڌ جي هن درياهه سُڪڻ سان ٺٽي ۽ بدين جي آبادگارن ۽ هارين جي پنجويهه لک ايڪڙ زمين سمنڊ ڳڙڪائي ويو آهي؛ لکين خوشحال مهاڻا دربدر ٿي ويا آهن. آهستي آهستي سڄيءَ سنڌ جون زمينون غيرآباد ۽ بنجر بڻجي رهيون آهن. اڄ سنڌ جا فصل تباهه آهن، انهن جو اهو اڳ وارو رنگ نه رهيو آهي:

پاڻي آٽيو سنڌ ۾،
پنهنجن فصلن جو،
رنگ نه آسا ڳيو رهيو!

هو ڄاڻي ٿو، ته پاڻيءَ جي هٽرادو کوٽ سبب سنڌ جي فصلن جو اهو معيار نه رهيو آهي. پاڻيءَ جي کوٽ جي ڪري هڪ ته فصل گهٽ ٿين ٿا ۽ ٻيو غير معياري ٿين ٿا، جنهن جو مثال 2008ع جي سارين جو فصل آهي؛ جنهن کي 600 روپيا مڻ بجاءِ 150 روپيا مڻ ۾ به نه ورتو ويو ۽ هارين ۽ ننڍن آبادگارن جي چيلهه ڀڄي پئي. سندن گذريل سالن جا قرض چڙهيل ئي رهيا، هو ان لائق به نه رهيا جو پنهنجن ٻارن کي نوان ويس وڳا وٺي ڏين. هو

اهڙي معاشي گهوٽالي واري صورتحال جو عڪس چٽيندي چئي ٿو:

سـبيل دل جـا تاڪـا تـا اُڌڙي پـون،
انهـن ئـي لـٽن منجهـ پچـڙا ڏسـي.

هڪ هاري جڏهن ٻارهن مهينا سرديءَ گرميءَ ۾ زمينن تي سخت پورهيا ڪرڻ کانپوءِ به، پنهنجي ٻارن کي نوان ڪپڙا نه وٺي ڏئي سگهي، ته پوءِ سائس هھڙي المياتي حالت ٿيندي هوندي، جنهن جو عڪس سعيد ڏاڍي اثرائتي انداز ۾ بيان ڪيو آهي.

اڄ اسان جي سنڌ ۾ امن امان جي صورتحال ڏاڍي ڳنڀير آهي. هڪڙو دؤر هو جو ڪراچيءَ کان ڪشمور تائين ماڻهو ڪهڙي به وقت سفر ڪري سگهندا هئا. هر پاسي امن امان هو. ننڍين شهرن ۾ ماڻهو گهرن ٻاهران ڪرسيون ۽ کٽون ڪڍي ويهي ڪچهريون ڪندا هئا. وڏا شهر دير تائين کُليل رهندا هئا. ٻهراڙين ۾ هاري ۽ پورهيت ٻاک ڦُٽڻ مهل تائين ڪچهريون ڪندا هئا. نڙ-بيت ٻڌائيندا هئا. ڏِٿ، پِرولين ۽ ڳُجهارتن جو سلسلو هلندو هو. ڳوٺن جو پنهنجو هڪ حُسن هو اُتي پيار محبت، پنهنجائپ ۽ يائپي هئي؛ پر ان سنڌ جي شهرن ۽ ڳوٺن کي سنڌ جي دشمنن هڪ سازش تحت تباهه ۽ برباد ڪرائي ڇڏيو. هڪ طرف شهرن ۾ دهشتگرد پيدا ڪيا ويا، ته ٻئي طرف وري ڳوٺن ۾ ڌاڙيلن کي ڇاهيو ويو ۽ قبيلائي جهيڙن کي هوا ڏئي، هتان جي پُرسڪون، پُرامن ۽ ميٺ محبت واري زندگيءَ ۾ زهر ملايو ويو. اڄ سنڌ جي مجموعي طور هر ڳوٺ جي صورتحال اهڙي آهي، جهڙي سعيد پنهنجي هن نظم "اهو ڳوٺ ڪٿي آهي" ۾ بيان ڪئي آهي:

اهو ڳوٺ ڪٿي آهي؟
جتي اکيون کولڻ سان
نيڻ نهار تائين
فطرت جي سُندرتا
سامهون پسندو هوس

جتي رات جو اوطاقن ۾ سُگهڙ
ڏِٺ، پِرولين ۽ ڳُجهارتن ۾

زندگيءَ جي رازن کي کوليندا هئا
۽ رمزون سُلجهائيندا هئا
تان جو باک ڦُٽڻ لڳندي هئي

جتي ڳوٺ جي ڳلين ۾
پارڙا لڪ لڪوٽي راند کيڏندي
جوانيءَ جي حدن ڏانهن
وڌندا ويندا هئا

اُتي اڄ مونکي
چوڌاري ٺڪاءَن جا آواز
بارود جي بُوءِ
۽ گهٽين ۾ گولين جا کوکا نظر اچن ٿا
۽ دلين ۾
نفرت جي باهه

او امان!
اهو ڳوٺ ڪٿي آهي؟
جتي مون کي تو جنم ڏنو هو!

اڄ سنڌ جي فطرت جي حَسين منظرن ۽ محبت جي ساکي ڳوٺن جي حالت، ڪنهن المناڪ حادثي کان گهٽ نہ آهي. پهرين ڳوٺن جو نالو کڻڻ سان سرسبز کيتن ۽ ڇهڇ ساون وڻن، هر پاسي ساوڪ، پکين، تلائن، ساڳ، پلي، ٻيرن، انبن، زيتونن ۽ ڪجين وغيره جو تصور ايندو هو، هاڻي تہ واقعي قبيلائي جهيڙن جي بارود جي بوءِ، ڪارو ڪاري، ڌاڙيلن ۽ رهزنن جا تصور اچيو وڃن. اها اهڙي منفي ۽ انسان دشمن تبديلي، سعيد جهڙي باضمير ۽ انسان دوست شاعر کان ڪيئن ٿي برداشت ٿي سگهي!؟ جنهن ۾ روز ڪيئي ڪونڌر ڪُسجي رهيا آهن، مائرن جون جهوليون خالي ٿين ٿيون، ونين جا ور کانئن جدا ڪري گولين جو کاڄ بڻايا وڃن ٿا. ڪيترا ٻار يتيم

تين ٿا، هر اڪ آلي هجي ٿي- هو لکي ٿو:

ڪنهين جي نگاهن ۾ ڳوڙها ڏسي،
اسان جون به پلڪون پُسي ٿيون پون.
اکين منجهه ڪڪريون پون ٿيون وسي،
ڪنهين جي نگاهن ۾ ڳوڙها ڏسي.

ٿئي ٿي ڪنهين سان به ناجائزي،
اسان جون مُٺيون بند ٿي ٿيون وڃن.
ڪنهين جي نگاهن ۾ ڳوڙها ڏسي،
اسان جون به پلڪون پُسي ٿيون وڃن.

ڪنهن به ماڻهوءَ جي اکين ۾ هن کان ڳوڙها ڏٺا نه ٿا ٿين، هو ڪنهن کي به روئندو نه ٿو ڏسڻ چاهي، هو چاهي ٿو ته پورو عالمِ انسان خوش هجي، جيڪڏهن ڪنهن سان ڪا ناجائزي ٿي ٿئي، ته هو "منهنجو ڇا ويجي" چئي خاموش نه ٿو ٿي وڃي؛ پر ان جي خلاف مزاحمت ڪندي ان ناجائزيءَ جي خلاف وڙهڻ ڪرڻ لاءِ تيار ٿي وڃي ٿو. اها هڪ ڏاڍي مثبت ۽ تعميري سوچ آهي. ان قسم جي تعميري ۽ مثبت روين جي اسان جي سماج کي ڏاڍي ضرورت آهي. ڪوبه سماج خراب ڪان خراب تر ان ڪري ٿئي ٿي ويندو آهي، جو ان ۾ نه ته ڪو خراب عمل جي خلاف مزاحمت ڪندو آهي ۽ نه ئي وري زباني طور ئي، ان غلط عمل کي غلط چوندو آهي. اڄ هر پاسي ظلم ۽ ناجائزيءَ جو راڪاس ان ڪري آزاد ٿيو ڦرندو ٿو وتي، جو اسان ان خلاف ٿيڻ جي زحمت نه ڪئي آهي. سعيد جو اهو ترائيل پنهنجي فڪر ۽ مقصد جي حوالي کان هڪ بهترين ترائيل آهي؛ جنهن ۾ ظلم ۽ ناجائزيءَ جي خلاف مزاحمت ۽ انساني ياڻپيءَ جهڙا عظيم آدرش سمايل آهن.

يوناني فلسفي ۽ شاعريءَ کان وٺندي، مشرق جي ويدانتي، صوفي ۽ ترقي پسند شاعريءَ تائين ۾ سچ جي سربلنديءَ جو بيان ڪيو ويو. سچ جي سربلنديءَ لاءِ سُقراط زهر جو جام پيئڻ قبوليو. منصور سوريءَ چڙهيو ۽ بين عظيم انسانن، انسان سوز عقبوتون سَٺيون؛ پر سچ کي پُٺي نه ڏنائون. سچ، انساني سماج جو هڪ انتهائي اعليٰ قدر آهي. سچ کانسواءِ انساني سماج

جي اڏاوت ڪنهن نہ ڪم جي ۽ منفي هوندي آهي. سچ جي لاءِ اياز صاحب لکيو آهي:

ذات وڏي شيءِ ناهي،
پر سچ وڏي شيءِ آهي.

جڏهن ماڻهو سچ کي ڇڏي پنتي پجن ٿا، تہ سعيد سان ڪهڙي حالت ٿئي ٿي؟ سا بيان ڪندي چئي ٿو:

ڏڪ دل ۽ ذهن تي زبرا لڳا،
مان سموري زندگي لُڇندو رهيس؛
سچ کان ماڻهو جڏهن پُنتي پڳا،
ڏڪ دل ۽ ذهن تي زبرا لڳا.

هڪ سماج آهي، جنهن ۾ بک هجي، بدحالي هجي، بيماريون هجن، مايوسيون ۽ بيوسيون هجن؛ ماڻهو زندگيءَ کان نااُميد ٿي پنهنجي زندگيءَ جا ڏينهن پاڻ اُجهائيندا هجن؛ ان سماج جي هر باشعور سجاڻ ۽ انسان دوست تخليقڪار ۽ شاعر لاءِ اهو ضروري ٿي پوندو آهي، تہ اهي پنهنجي سماج ۾ اُميد، حوصلو ۽ اتساهہ پيدا ڪن؛ عوام کي نئين جوت ڏين، کين زندگيءَ ڏانهن موٽ ڏين؛ اهڙو ئي عظيم پيغام ڏيندي سعيد چئي ٿو:

زندگي آ سفر اُجالن جو،
لمحي لمحي ۾ روشني آهي.
هي ستارا جو همسفر آهن،
سعيد رستي ۾ روشني آهي.

هو موجوده دؤر ۾ جديد سنڌي وائيءَ جي اهم ۽ وڏن شاعرن ۾ شمار ٿئي ٿو. سندس وايون بہ پنهنجي تخليقي سونهن ۽ خيال جي گهرائيءَ ۾ وڏيون حُسناڪ آهن، جن ۾ اعليٰ انسان دوست آدرشي مقصديت سمايل آهي. سعيد چئي ٿو:

ڪو ڏسڻ وارو هجي،
زندگي رنگين آ!

اُڀَ جي نيراڻ ۾،
تو آچو ٻادل گهمي-
زندگي رنگين آ!

گل جا ڳاڙها ڳِتا،
تو ڦِڪو پوپٽ چُمي-
زندگي رنگين آ!

سائي تاري نم جي،
ڪانءُ تو جنهن تي لنوي-
زندگي رنگين آ!

"سعيد" ڏِسُ ڪولي اکيون،
هر نظارو تو ڏسي-
زندگي رنگين آ!
زندگي رنگين آ!

چون ٿا تہ هڪ شخص پنهنجي زندگيءَ مان نااُميد ٿي، خودڪشي ڪرڻ پئي ويو. ڪيس رستي ۾ وليم ورڊس ورٿ جي شاعريءَ جو هڪ ڪتاب هٿ اچي ويو هو اهو ڪتاب پڙهندو اڳتي ويو جڏهن هو ان جڳهہ تي پهتو جتي هن ڪي خودڪشي ڪرڻي هئي؛ اتي هن هڪ ڀيرو سوچيو تہ فطرت، سماج ۽ زندگيءَ ۾ تہ هيترو سارو حُسن ۽ مزو آهي، پوءِ مان خودڪشي ڇو ڪريان؟ وليم ورڊس ورٿ جي شاعريءَ زندگيءَ مان نا اُميد ٿيل هڪ شخص جي اندر سنڌس زندگيءَ ڏانهن رومانويت ۽ اتساهہ پيدا ڪيو. اهڙيءَ ريت سعيد جي هيءَ وائي ڪنهن بہ اُداس ۽ مايوس ماڻهوءَ کي زندگيءَ ڏانهن موٽائي فطرت ۽ سماج سان تعلق ڳنڍڻ لاءِ اتساهي ٿي. اُها شاعري، جنهن ۾ پنهنجي وطن جي حفاظت جو بہ درس هجي؛ جنهن ۾ پنهنجي سماج جي ڀلي لاءِ جدوجهد ۽ مسلسل جدوجهد ڪرڻ ۾ ويساهہ

هجي، جنهن ۾ پنهنجي وطن جي آزاديءَ جا خواب هجن، جنهن ۾ انساني ڀائپي هجي، جنهن ۾ اتساهه ۽ زندگيءَ سان پيار هجي ۽ جنهن ۾ پنهنجي سماج جي بنيادي مسئلن جو ڏاڍي اثرائتي نموني ۾ اظهار ڪيل هجي، اها ان سماج جي اعليٰ ۽ باڪمال شاعري آهي.

ڪنهن به سچي ۽ تخليقي شاعر جي دنيا، واقعي ڏاڍي عجيب ۽ نرالي ٿيندي آهي، اها تڏهن پڪ ٿيم، جڏهن سنڌ جي هن سُريلي، منفرد ۽ يگاني تخليقڪار سعيد ميمڻ، پنهنجي هن پنجين شعري مجموعي ”اسان جو عشق اڻ پورو“ جو مهاڳ لکڻ لاءِ، مون جهڙي هڪ نئين ليکڪ جي چونڊ ڪئي، جڏهن ته اها منهنجي فني ۽ علمي لياقت کان وڏي ذميواري هئي. مان ان پيار ۽ ميتا لاءِ سندس بيحد ٿورائتو آهيان، نه ته سعيد جهڙي سگهاري، اعليٰ ۽ باڪمال شاعر تي ڪهڙو نقاد ۽ شاعر نه لکي ها!؟

منير چانڊيو
ڊي-46، فيز II،
قاسم آباد، حيدرآباد، سنڌ
6 ڊسمبر 2009ع
muneer_us2003@yahoo.com

اٽڪوريون ڳالهيون

نهايت سرسبز زمين ۾ ڪي بيڪار ٽڪرا نظر ايندا آهن.

- جان ڊيوي

هر قوم جي سموري شاعري تسلسل جي ڪڙين سان جُڙيل هوندي آهي. هر شاعر پنهنجي ڪلچر، لوڪ ادب، لوڪ ڏاهپ ۽ ڪلاسيڪل شاعرن مان گهڻو ڪجهه پرائيندو آهي؛ ۽ هن جي بقا ئي ان ۾ آهي ته شاعر جا پير پنهنجي ڌرتيءَ تي ڪتل هجن، ۽ پاڻ کي ٻين تخليقڪارن واري تسلسل جي ڪڙين کان علحده ڪرڻ جي ڪوشش نه ڪري.

مونکي ڏاڍو افسوس ٿيندو آهي ته جڏهن شيخ اياز چيو هو ته "اڄ جا نوجوان شاعر منهنجي ٺاريءَ مان ٿنڊڙ گل آهن"، تڏهن ان خوبصورت تشبيهه ڏي منهنجو ڌيان ئي نه ويو هو ۽ اهو نه سمجهي سگهيو هوس ته اياز انهن خوبصورت گلن جهڙن شاعرن کي ڪيترو نه پنهنجي قريب محسوس ڪري ٿو! پر مون اهو چيو هو ته "اسين اياز جا گل ناهيون!" اها هڪ نوجوان شاعر جي خودي ۽ تخليقڪار جي انا هئي- جنهن جو اهو مطلب هو ته منهنجو اسلوب، ڊڪشن ۽ تخليقي سڃاڻپ پنهنجي آهي، آءٌ اياز جو پاڇو ناهيان؛ پر بعد ۾ مونکي پنهنجا لفظ جذباتي نوجوان جا اڀرائيءَ وچان چيل لفظ لڳا. هو جيڪا پنهنجي ڳالهه چوڻ چاهي پيو اُها ٻي انداز ۾ ڪري سگهيو پئي، ته هر شاعر کي پنهنجي رنگ ۽ طريقي سان لکڻ گهرجي. باقي لطيف کان پوءِ ته اياز ئي آهي، جنهن سنڌي شاعريءَ کي آسمان جي بلندين تائين پهچايو آهي؛ ان جي حيثيت کان ڪو به انڪار نه ڪري سگهندو.

سعيد ميمڻ ته لطيف سائينءَ کان شيخ اياز تائين- اياز گل، وسيم کان ويندي بخشل باغي ۽ فراق هاليپوٽي تائين، سڀني سان دل جي گهري رشتي ۾ جڙيل آهي.

هڪڙو پڇتاءُ، جنهنجو بار سدائين من ۾ محسوس ڪندو هوس، اوهان سان شيئر ڪرڻ کان پوءِ، اڄان ٿو پنهنجي شاعريءَ متعلق اوهان سان به چار ڳالهيون ڪرڻ.

شاعري لکڻ جي معاملي ۾ مان ڏاڍو بي ترتيب رهيو آهيان. ڪڏهن به ڪنهن هڪ صنف تي لاڳيتو طبع آزمائي نه ڪئي اٿم. ڪڏهن ڪا صنف ته ڪڏهن ڪا صنف. ۽ هي مجموعو به ان ئي صورت ۾ اوهان جي آڏو آهي.

شاعري لکڻ جا شروعاتي ڏهاڙا هيا. شاعري سٺن اکرن ۾ لکي اخبارن ۽ رسالن ڏانهن اماڻيندو هوس ۽ ياد ٿو اچي ته، ڪيئن نه پهرين تاريخن تي رڪشو بُڪ اسٽالن جي سامهون بيهاري، جن رسالن ۾ منهنجي شاعري ڇپيل هوندي هئي، اهي خريد ڪندو هوس، ۽ پوءِ ڏاڍي فخر ۽ مزي سان اهي پنهنجن دوستن کي ڏيکاريندو هوس. اهڙين شاعريءَ ۾ شهرت حاصل ڪرڻ جو شوق هو. تڏهن اهو ڪٿي ڄاتو هوم ته شاعري منهنجي روح جو روڳ بڻجي ويندي، ۽ منهنجي زندگيءَ کي ان جي ڳري قيمت ادا ڪرڻي پوندي!

مون پنهنجي وس آهر زندگيءَ کي ويجهڙائيءَ ۽ گهرائيءَ سان ڏٺو آهي. شهري ماحول توڙي ٻهراڙيءَ جي زندگيءَ منهنجي اڳيان رهيون آهن. پر مان اهو نه ٿو چئي سگهان ته مون جو ڪجهه لکيو آهي ان ۾ گهرو فڪر، تخيل جون رعنائيون ۽ ٻوليءَ جو ميناڄ آهي به الائي نه؟ باقي مونکي اها ڳالهه معلوم آهي ته ڪي اميجز (عڪس) هر شاعر وٽ اهڙا به نظر ايندا آهن، جن کي سنڌس شاعريءَ ۾ بار بار ڏسي سگهبو آهي. اهي اهڙين چاٻين وانگر هوندا آهن، جن وسيلي اسان معنيٰ جا بند دروازا کولي، شاعر جي لاشعور تائين رسائي حاصل ڪري سگهون ٿا، ۽ سنڌس علامتن کي سمجهي سگهون ٿا. اهڙن عڪسن جو اظهار ان ڳالهه جي عڪاسي ڪندو آهي ته انهن سان شاعر جي گهري جذباتي وابستگي رهي آهي، ۽ سنڌن مقصد ظاهري صورت کان علاوه ٻيو به ٿي سگهي ٿو.

منهنجي خيال ۾ شاعريءَ ۾ صرف شاعر جو تخيل ئي پنهنجو ڪمال ناهي ڏيکاريندو پر ان شاعراڻي تخيل ۾ پڙهندڙ جو تخيل به پنهنجا رنگ ڀريندو آهي، اهو ئي سبب آهي جو هر شعر سيني پڙهندڙن تي مختلف نموني جو اثر ڇڏيندو آهي. پڙهندڙ جو ذهن، شعر کي نيون معنائون ڏيندو آهي. جيڪڏهن ماٺهو پاڻ شاعري نٿو ڪري سگهي ته، ان جو مطلب اهو ناهي ته ان وٽ نازڪ احساس، ڪومل جذبات، نفاست ۽ نزاڪت به من ۾ موجود ناهي، ائين ناهي، پڙهندڙ / ٻڌندڙ ۽ شاعر پاڻ ۾ لطيف رشتي ذريعي واڳيل آهن، تخليقڪار کي ڪڏهن به انهن جي حيثيت کي گهٽ نه سمجهڻ گهرجي.

تخليقڪار کي پنهنجي تخليق ۾ شعوري طور ابهام پيدا ڪري،

هرويرو پڙهندڙ کي پريشان به نه ڪرڻ گهرجي. اها ڳالهه مون سدائين پنهنجي سامهون رکي آهي ۽ پنهنجي شاعريءَ ۾ روزمره جي زندگيءَ جي سادگيءَ جهڙو اظهار ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي اٿم. توڙي جو منهنجي شاعري توهان کي علامتي ۽ استعاراتي انداز ۾ ملندي، پر ان هرحال ۾ حقيقت جو دامن پختگيءَ سان پڪڙي رکيو آهي.

لکڻ جي معاملي ۾ منهنجو ذهني رجحان حقيقتن پريِ مِٿ (Myth) تخليق ڪرڻ ڏانهن رهيو آهي. لارينس چوائي ٿو ته، "مِٿ تجربن جي بحرانن ۾ هڪ معنيٰ خيز رنگ پريندي آهي. اهي بحران، جيڪي تهذيبي به هوندا آهن ۽ ذاتي به ـ"

ذاتي بحرانن ۾ ڪافي ڀيرا مان ٻُڏي ٻُڏي وري ڪناري لڳو آهيان. انهن جو داستان اوهان سان کولي ڪونه ويهندس، ٻڌائڻو صرف اهو آهي ته انهن بحرانن ۾ جتي گهڻو ڪجهه وڃايو اٿم، اتي منهنجي شاعري به محفوظ ناهي رهي، منهنجي ڪافي شاعري وڃائجي ويئي آهي!

ڪجهه ڏينهن اڳ منهنجي مصور دوست جيڪو اسڪلپچر ٺاهڻ جو شاندار ڪم ڪندو آهي ـ نادر جمالي، ان مونکي هڪ سٽ ٻڌائي: "تنهنجا عيب لڪن، ڪپڙي ۾ ڪاپائتي!" چيائين: "مونکي پنهنجو اهو مڪمل بيت ته ٻڌاءِ!" منهنجا ڪپاٽ کلي ويا! مونکي ياد آيو مون ته هي سڄو "سُرڪاپائتي" لکيو هو. الائي ڪيترا بيت لکيا هيم، مون وٽ ته هڪڙو به بيت ناهي! تڏهن سڄو گهر اُٿاليم. منهنجي گهرواري حيرت مان ڏسي رهي هئي ته هن کي ڇا ٿي ويو آهي جو پراڻا کوکا، بند پيل ڳوٽيون، ڪتابن جا سٿا، سڀ وڃي ٿو هڪ جاءِ تي گڏ ڪندو! سڄو ڏينهن پنا اٿلائڻ کان پوءِ مونکي "سُرڪاپائتي" جا ڪجهه بيت مليا ۽ ڪجهه ٻيا بيت ۽ ڪافي سال اڳ جا، 1991ع جا لکيل ڪجهه ترائيل مليا، انهن کي چونڊي ڦوڪي جدا رکيم ۽ انهن کي به هن مجموعي ۾ شامل ڪيو اٿم، اهو سوچيندي ته متان وري گم ٿي وڃن.

ڪتاب جو نالو مونکي "اسان جو عشق اڻپورو" رکڻ ئي مناسب لڳو ڇوته منهنجي زندگيءَ ۾ به ته اڻپورائي رهي آهي، هر شيءِ اڻپوري ـ ويندي عشق تائين ـ عشق ڪيو ته اهو به اڻپورو!

ڀلا هن دنيا ۾ هوندي به ته تڪميل ڪنهن پاتي آهي؟ هر ڪو هڪ شيءِ حاصل ٿيڻ کان پوءِ وري ٻيءَ ڏانهن پيو ڊوڙون پائي ـ مان ڇالاءِ نارسائيءَ جي رستي ۾ بيٺو ڳوڙها ڳاڙيان؟

نارسائي تہ پٺائيءَ جي بہ ياڳ ۾ آئي پر هوا هو چوندي:

نڪو سنڌو سُورَ جو نہ ڪو سنڌو سِڪ،
عدد ناهِ عشق، پُڄاڻي پاڻ لَهي!

اڳتي هلندو رهيو. منهنجو هي مجموعو "اسان جو عشق اڻپورو" ڪن ڳالهين ۾ يقيناً "اڻپورو" هوندو. ان ۾ ڪافي ڪمزوريون ۽ ڪچايون هونديون، جن جو مونکي احساس آهي:

ڪشاده ذهن درگذر ڪري وڃ،
ائين اسان جون خاميون ڍڪيون رهيون.

مان ٿورائتو آهيان پنهنجي مصور دوست محمّد علي ٽالپر جو، جنهن جي مسيحائي هٿ، منهنجي زندگيءَ جي وڏن مونجهارن کي دور ڪري ڇڏيو آهي. هن ڪتاب جي ٽائيٽل ٺاهڻ ۽ ڀرپور سهڪار لاءِ مان سندس ٿورائتو آهيان. هن جي تعاون کان سواءِ شايد هيءُ ڪتاب مارڪيٽ ۾ نہ اچي سگهي ها.

ٿورا پياري آسي زمينيءَ جا، جنهن پنهنجي اداري "سليٽ" جي اشاعتي شعبي پاران منهنجو هيءُ ڪتاب ڏاڍي چاهہ سان ڇپايو آهي، ۽ پروف ريڊنگ کان وٺي، ڪتاب جي مڪمل ٽيڙ ٽائين، سمورو ڪم پنهنجي سِر ڏاڍي خلوص ۽ پيار سان تڪميل تائين رسايو آهي.

سنڌ جي خوبصورت شاعر بادل جو بہ آءٌ ٿورائتو آهيان، جنهن ڪتاب جي ڇپائيءَ جي سلسلي ۾ اسان جي ڀرپور مدد ڪئي آهي.

منڙي دوست منير چانڊئي جا لک ٿورا، جنهن بيحد مصروف زندگيءَ مان ڪجهہ وقت ڪڍي ڪتاب جو مهاڳ لکيو آهي.

آءٌ ننڍپڻ جي سنگتي قاسم ڪيهر جو ٿورائتو آهيان، جنهن بيڪ ٽائيٽل لاءِ سِٽون لکيون آهن.

آءٌ انهن سڀني همعصر ليکڪ دوستن جو ٿورائتو آهيان، جن منهنجي شاعريءَ متعلق پنهنجا تاثرات ۽ رايا ڏنا آهن؛ جيڪي مون لاءِ وڏو سرمايو آهن.

آءٌ اوهان جو وڌيڪ وقت نہ وٺندس، بس ڪتاب اوهان جي حوالي ڪريان ٿو، ان اميد سان تہ منهنجي من جو پورهيو ساب ويندو.

سعيد ميمڻ

عاقل

جنوري 2010ع

سنڌ جو مصّور شاعر_سعيد ميمڻ

اسان جو پگواڻ ڪرشن جهڙو سانورو سعيد_ڏاڍي سپاجهي سڀاءَ وارو، ماڻهو آهي. مون هن سان ڪافي عرصو گڏ گذاريو آهي. سعيد هڪ بهترين دوست آهي. سندس ڳوٺ عاقل ۾ زيتونن جي باغن، ساين ٻنين ۾ ۽ سنڌوءَ ڪناري هن سان منهنجون ڊگهيون ڪچهريون ٿيل آهن. مان جڏهن لاهور N.C.A ۾ پڙهندو هوس ۽ ڇٽين ۾ ايندو هوس، تڏهن سعيد ڏي ويندو هوس. فطرت جي نظارن جو سير ڪندي اسين آرٽ جي موضوع تي پنهنجا منصوبا جوڙيندا هئاسين. مان ته مصور آهيان ئي، پر هو به مونکي پاڻ جيان مصور ئي لڳندو آهي. سندس سموري شاعري منظرن سان پرپور آهي. اسان جا ارادا هئا، آرٽ ۾ نواڻ آڻڻ، پنهنجو جدا گانه اسلوب قائم ڪرڻ ۽ نوان ٽريندس متعارف ڪرائڻ.

اوهان کي سعيد جي شاعري پڙهندي اهي ڳالهيون نظر اينديون. سندس مجموعو" ڪاري بر ۾ چنڊ" ۽ "جيوَن چاهي ۽ فن چاهي" وارو طويل نظم ان جو مثال آهي. ان ۾ سعيد مختلف صنفن جي ڪمال جي Composition ڪئي آهي. پنجڪڙي کي به سعيد ئي نئين سِر جِياريو ۽ اڄ نوجوانن جي پسنديده صنف آهي.

مون کي ياد ٿو پوي ته اُن دؤر ۾ سعيد جڏهن مونکي پنهنجي مصورانه شاعري پڙهي ٻڌائيندو هو ته جڻ مون تي سحر طاري ڪري ڇڏيندو هو. آءٌ گهر وڃي سعيد جي شعرن تي سوچيندي، انهن مان انسپائريشن وٺندي، انهن کي تصويرن جو روپ ڏيندو هوس.

سعيد جا عينڪ جا شيشا مون ڪڏهن ڏٺلا، ته ڪڏهن شفاف ڏٺا آهن، ۽ هو رڪشا هلائيندي، لاڙڪاڻي جا اُهي ته نقش چٽيندو رهيو جن ۾ هن، سنڌ جي هر شهر جا عڪس ڏيکاريا آهن.

هلندي آءُ ڏسان پيو سائيڊ شيشي مان،
رڪشا جي پويان، سڀ ڪجهہ رهندو ٿو وڃي.

هي رڳو منظر آهي يا زندگيءَ جي فلاسافي... هڪ ناپائداريءَ جو احساس آهي- وقت جو تيزيءَ سان گذرڻ جو الميو-موت ڏانهن وڌڻ جو خوف! مطلب تہ هن جي شاعريءَ تي غور ڪبو تہ اسان کي اُن ۾ ڏاڍي Depth نظر ايندي.

سعيد کي "مصور شاعر" سڏڻ ۾ ڪو وڌاءُ ناهي. سعيد سان گهاريل ڏينهن کي ساريندي، مونکي حيرت ٿي ٿئي تہ، هن پنهنجي مقصد ۽ عشق کي اڄ بہ نہ ڇڏيو آهي. اڄ جڏهن هو دماغ جي تڪليف، شگر ۽ دل جي تڪليف ۾ گذاري ٿو پوءِ بہ هو لکندو رهي ٿو. ۽ "اسان جو عشق اڻپورو" جهڙا پيارا ڪتاب ڏيندو رهي ٿو.

هي مانيٽي طبيعت وارو گوشہ نشين رهندڙ شاعر، واقعي مونکي خدا جي جوڙيل مجسمي جهڙو لڳندو آهي. سچ تہ مان هڪ خوف ۾ وڪوڙجي ويندو آهيان، جڏهن سعيد جو هيءُ شعر ياد پوندو آهي:

مان خدا جو مجسمو آهيان،
سانڍ مونکي، متان ڀُري نہ پوان!

- نادر جمالي

انسٽيٽيوٽ آف آرٽ اينڊ ڊزائن
يونيورسٽي آف سنڌ
ڄامشورو.

اورڻ عجيبن جو

[دوستن جا رايا]

- سعيد ميمڻ هن دؤر جو اهم شاعر آهي. هن سنڌي غزل ۾ بيت کي نئين زبان ڏني آهي. پنهنجي ٿهيءَ جو هيءُ پختو شاعر، ڪيترين نين تشبيهن ۽ استعارن جو خالق آهي. هيءُ پنهنجي دؤر جي مسئلن ۽ احساسن کي انوکي آهنگ ۾ انداز ۾ پيش ڪرڻ جو ڏينگ رکي ٿو.
  - تاج جويو

- ايليٽ جي نقطهء نظر جو عملي مثال مونکي سعيد جي شاعريءَ ۾ نظر اچي ٿو. هن پنهنجي تجربي کي درد جي لهر جيان ڪميونيڪيٽ ڪيو آهي، ۽ شاعريءَ لاءِ خالي پيل جاءِ کي پريو آهي؛ جنهن شاعريءَ ۾ درد جو ڪٿارسس آهي. مونکي سعيد جي شاعريءَ ۾ ڪِيٽس جو درد، شيلي جي شوخي ۽ نرودا واري همّت به نظر اچي ٿي. هن جو نرالو ۽ شاعراڻو تجربو قاريءَ کي پنهنجو تجربو محسوس ٿئي ٿو. نوجوانن جي بيڪران هجوم ۾ سعيد ميمڻ جو آواز نئون، تازو ۽ اتساهيندڙ آهي. فرانز ڪافڪا چيو هو "سٺو ادب پارو Ice_axe آهي؛ جيڪو روح ۾ ڄمي ويل سٽن سمونڊن کي ٽوڙي ۽ پگهرائي سگهي ٿو. ۽ اهڙو ڪِردار سعيد ۾ بين کي ادا ڪرڻو آهي ۽ سعيد گهڻي ڀاڱي پنهنجي فن ۾ اهڙو ڪردار ادا به ڪيو آهي.

  خوش آئند ڳالهہ آهي جو سعيد جي آرٽ ۾ گهرو ثقافتي رنگ به موجود آهي.

  -تاج بلوچ

  ("سوجهرو" مان ورتل سٽون)

- سعيد ميمڻ انهن شاعرن مان آهي جيڪي، دل سان لکندا آهن ۽ دل وارن لاءِ لکندا آهن. سعيد جا خيال اوريجنل، آڪاش جيان وسيع ۽ سمنڊ جيان گهرا آهن؛ ۽ پڙهندڙ سان هڪ پختو ناتو قائم ڪري وٺندا آهن. سندس فن ۽ فڪر ٻئي ساراهه لائق آهن.

- اياز گل، سکر

- سعيد ميمڻ جي شاعريءَ ۾ ، خيالن جي نواڻ سان گڏ آرٽ جون گهرجون به موجود آهن؛ هو تخليقي ۽ جينيئس پوئٽ آهي.

- ادل سومرو، سکر

- جي توهان سعيد ميمڻ جي شاعري پڙهي، ٻي انت ستارن ۾ به چنڊ اڪيلو ۽ ماڻهن جي ميڙ ۾ به پاڻ کي تنها محسوس ڪرڻ شروع ڪيو آهي، ته پوءِ پڪ سمجهو-ها! توهان سعيد جا سُٺا پڙهندڙ ٿي نه، پر سندس شاعريءَ جا ڪردار به بڻجي ويا آهيو. سعيد ميمڻ پنهنجي چشمي جي پوپان، اکين ۾ نه رڳو مستقبل جا رنگ رتا خواب پوکيا آهن، پر پنهنجي دل ۾ سجائي، مخالفن لاءِ هڪ قبر به کوٽي ڇڏي آهي. شاعر نظارا ڳوليندا آهن پر، سعيد اهو شاعر آهي، نظارا جنهن کي ڳوليندا آهن!

- وسيم سومرو، نوابشاهه

- سنڌ ۾ مقدار جي حوالي سان تمام گهڻي شاعري ٿي رهي آهي، پر معيار جي حساب سان افسوسناڪ صورتحال آهي. نقاد مصلحتن جي سمنڊ ۾ غوطا کائي رهيا آهن. انهيءَ پس منظر ۾ سعيد ميمڻ اهو شاعر آهي، جيڪو ذهنن ۾ رهجي وڃي ٿو. جنهن جي شاعري ”زندگي گذارڻ“ جي اذيت کي گهٽ ڪري ٿي ڇڏي.

- مصطفيٰ ارباب

- سعيد ميمڻ، جديد سنڌي شاعريءَ جو اهو سرموڙ شاعر آهي، جنهن جي منفرد ڊڪشن شاعريءَ کي نئون موڙ ڏنو آهي. هن جي شاعري حيرت

جي آرسي آهي. دلين ۾ داخل ٿي ويندڙ منفرد پڻي ۽ جدت جو ڪويہ رنگ هن جي شاعريءَ کان ٻاهر ناهي. سموريون حسناڪيون، وحشتون، دلبرايون ۽ درد ناڪيون، سعيد جي شاعريءَ ڪمال جي مهارت سان پنهنجي پاڪرن ۾ پريون آهن. اهو سچ ٿي آهي تہ سعيد ميمڻ زندگيءَ جي وجد جو فطري شاعري آهي. هن جي شاعري مسيحائي ڪندڙ آهي. سعيد جي شاعري، جديد سنڌي شاعريءَ جو ناز بہ آهي تہ، نئين تاريخ جو آواز بہ!

-ايوب کوسو

- سعيد ميمڻ جي ڪويتا ڪانسواءِ، سنڌي ڪويتا جو ڪاڪ محل اڌورو آهي. سندس رنگ رنگ جي سِٽ سِٽ پيار پري نظر جو معراج آهي.

- سعيد سومرو

- سعيد ميمڻ جي شاعري پڙهي محبت سمجهہ ۾ اچڻ لڳندي آهي، ۽ خبر پئجي ويندي آهي تہ ڪويل ڇالاءِ ٿي ڪوڪي؟ گل ڇالاءِ مهڪندا آهن؟ ۽ خدا جي مَنَ ۾ انسان لاءِ ڪيترو نہ پيار وسي ٿو!

- حبيب ساجد

- لهجي جي نرمي ۽ اظهار جي سادگي، سعيد ميمڻ جي شاعريءَ جو بنياد آهي؛ جيڪا کيس ٻين شاعرن کان ممتاز ڪري ٿي.

- بادل

- سنڌي شاعريءَ جي سفر جو هيءُ سانورو جوڳي سعيد، جيڪو عڪسن، منظرن ۽ احساسن کي اهڙي تہ ڪمال ۽ دل جي صدق سان پنهنجين ڪوتائن ۾ چٽي ٿو جو سٽن کي پڙهڻ يا ٻڌڻ سان مٽن پيار اچيو وڃي. سعيد سنڌي شاعريءَ ۾ ڏگهي رديف وارا "غزل" لکڻ کي هٽي ونرائي؛ هن "وائي" جي روايتي فارميٽ کان هٽي، ان جي لکڻ ۾ نوان تجربا ڪيا ۽ "پنجڪڙي" جي صنف کي وري جياريو. سعيد ئي آهي، جنهن بيتن ۾ نوان سُر ڳولي لڌا؛ نظم لکڻ ۾ تجربا ڪيا ۽ ائين

سندس شاعريءَ جو لهجو بلڪل الڳ ۽ پري کان پڌرو نظر اچي رهيو آهي.

وري چنڊ. پوپٽ چمن تا گلن کي،
گلابن ۾ آواز پٽڪي رهيا هِن.

کي پڙهي شيخ اياز "ڏيئا ڏيئا لاٽ آسان" جي مهاڳ ۾ لکيو: "سعيد جي مٿئين غزل ۾ چنڊ-پوپٽ ڪيڏو نہ موهيندڙ استعارو آهي، جو يورپ جو ڪوبہ تصوريت پسند Imagist شاعر خوشيءَ سان اپنائي ها. ڊاڪٽر تنوير عباسي چيو هو: "سعيد ميمڻ جي شاعريءَ پڙهي، سنڌي شاعريءَ جي روشن مستقبل ۾ ايمان پختو ٿي ويو اٿم."

- امر اقبال، خيرپور ميرس

- سعيد ميمڻ جديد سنڌي شاعريءَ جو اهو حسين استعارو آهي، جنهن جي چمڪ ۽ خوشبوءِ مٽيءَ جي خوشبوءِ جيان منفرد، دلڪش ۽ احساسن کي معطر ڪري ڇڏيندڙ آهي. سعيد ميمڻ جا شاعراڻا احساس ۽ خيال، دردن جي تيز لُڪن ۾ پچي ، پيرُن جيئن ڪڪورجي، امرت نما ٿي چڪا آهن.

- بخشل باغي، نوابشاه

- شاعريءَ کي محبوب سان تہ هر ڪنهن تشبيهہ ڏني آهي، پر جيڪڏهن ڪير مونکان پڇي تہ خود سنڌي شاعريءَ جو محبوب ڪير آهي؟ تہ آئون بنا ڪنهن سوچڻ جي سعيد ميمڻ جو نالو کڻندس. تڏهن تہ شاعريءَ هن جو هر ماڻو برداشت ڪيو آهي، ۽ جيڪڏهن ڪير سنڌ جي ڪلاسيڪل شاعريءَ کي نئين ۽ جديد رنگ ۾ ڏسڻ چاهي، تہ ان کي گهرجي تہ هو سعيد ميمڻ کي پڙهي.

- فراق هاليپوٽو، ٽنڊو باگو

- سعيد! سهڻا سعيد! مون کي تنهنجي شاعريءَ تي لکڻ لاءِ بيو جنم وٺڻو پوندو.

- مختيار جاگيراڻي

• مون سعيد جي اکين ۾ درد جون اُهي آيتون لهندي ڏٺيون آهن، جيڪي هڪ پوڙهي پاڙيسري ٽيگور جي۔ ٽيگور نہ هجڻ جو شڪ پائيندي۔ اکين ۾ ڏٺيون هيون. جيڪي زرينہ، سنڌ جي مهان ڪوي ۽ پنهنجي ور شيخ اياز جي اکين ۾ لهندي پسيون هيون. سعيد جي اکين جون سموريون چلولايون ۽ درد جا پهاڙ ڪرندي هنن اکين پسيا آهن، پر سندس زخمن تي پهار ڪڻ جي سگهہ مون سميت اجا ڪنهن بہ نہ ساري آهي

بڻيو طور سينا، آسان جون هِنيون،
آسان تي لٿيون درد جون آيتون.

ان ڳالهہ کان انڪار نٿو ڪري سگهجي تہ سعيد جي شاعري، اکين جو رستو پار ڪري، دل ۾ رهي پوڻ جي پرپور سگهہ رکي ٿي. هن وٽ لفظن جي ڳولا ناهي پر لفظ خود۔ سندس متلاشي رهن ٿا. هُو لفاظيءَ کي خيال جو موٽ ٿو سمجهي.

سعيد جي سموري زندگي جڻ تہ سندس ڪوتائن ۾ قيد هجي! ايئن تڏهن ٿو ڀاسي، جڏهن سعيد جا غزل، بيت، وايون، نظم، ۽ پنجڪڙا پنهنجي انفراديت سان هڪ اهڙي رستي ڏانهن نيو ٿا وڃن، جتي ڪي ڏگهي سفر جا مسافر گهاٽي وڻ جو ڇانورو ڏسي، ٽڪ پيچڻ لڳن ٿا، اکيون اڀجاڻائيءَ ۾ زمين جي اهڙي ڪنڌ تي ٽڪ ٻڌي بيهن ٿيون، جتي چنڊ ستارن جي جهرمٽ ۾ پنهنجي هجڻ جو احساس، پختو لڳي؛ ۽ بار بار ڪنڌ ورائي ڏسڻ سان بہ اندر جي اُڃ اجهامي نہ سگهي. ائين ئي سعيد جون سٽون ڪو بہ پڙهندڙ هڪ ڀيرو پڙهڻ کان پوءِ باربار پڙهڻ چاهيندو. اهڙي خوبي هرشاعر جو مقدر ڪٿي ٿي بڻجي سگهي!

- ساجد سنڌي

• سائين! توهان جي شاعري مونکي زخمي آڱرين سان واريءَ تي ناهيل اُها تصوير لڳي ٿي، جيڪا سج جي تيز تپش ۾ هڪ وڏو صاف شفاف چٽو آئينو بڻجي پوي؛ ۽ پوءِ اُن ۾ نظر ايندڙ ڏک سک، محبت نفرت ۽ دلي چاهت جي يادن جا سمورا عڪس، واريءَ جي ذرن ۾ تبديل ٿيندا وڃن؛ ۽ آخر ۾ آئينو خالي ٿي ٿئي، وري ٻيهر وشال صحرا بڻجي واپس واريءَ ۾ وڃائجي وڃي.

- رياض ميراڻي

اسان جو عشق اڻپورو

اسان جو عشق اڻپورو
رهيو تڪميل ڳوليندو.
وَرق هِنَ دل جا ڪوليندو
مُنجهي پيو آهه ويسورو:
اَسان جو عشق اڻپورو!

❊

سڀ ستارا ڏسن، ٿا آڳر ۾:
چنڊ آ، رات! ڪنهن جي پاڪُرَ ۾؟

❊

آ پنڌ ڏورڙو هاڻي تڪل قَدَم نه ٻيهو!
اَچي رهي آ هَوا مان، ها! ماڳ جي خوشبوءِ.

بيت

سُر سانورو جوڳي

ڪجين واري شهر ۾، ملياسين توسان؛
منهنجو مَنُّ ڪسي وئي، ”رَتِيءَ جي رهاڻ“؛
ٻڌن ڪان توڪاڻ، سَنُون ڪائي ساهہِ ٿو.

تنهنجي هيءَ تصوير آ، سدائين سامهون؛
يتائيءَ جي پَر ۾ بيٺي آهين تون؛
اکين ۾ آ مون، ٻنهيءَ ڪي۔ سانڍي رَکيو.

مونن مٿان منهن رکي، ڏٺا ماڳ حَسينَ؛
اکيون جيئن۔ ڪلي وَڻون، پاتيسون بس، ڪِينَ؛
ساڳي هئي زَمينَ، ساڳيا پنهنجا پنڌ ها.

مونن مٿان منهن رکي، ڪيسين واجهايون؟
سعيد وڃن ٿا قافلا، پاڻ بہ اُٿ ڪاهيون!
ساندهہ وينا۔هِيُون، هُن لئہ ڇو هِيئن واٽَ ۾؟

ڏاڍو ڏٺائين، رستو هڪڙي شخص جو،
آخر آڌيءَ رات جو هينئڙو هاريائين؛
اکيون ٻوريائين، مونن مٿان منهن رکي.

تو لاءِ وقت — سمونڊ ۾ لڙهندا آياسين؛
ڪين ڪناري تي ملئين، نيڻ رُلاياسين؛
آيا ها تفريح لءِ، تن سان ويٺاسين؛
ڳاڙهو سج ٻُڏي ويو آخر اُٿياسين؛
ڪٽي موٽياسين، ساڳيا اوسيئڙا اسين!

جوڳي ڪالهہ سمونڊ تي، مليو هو مونکي؛
پنهنجو مُنهن ويٺو هيو رکيو مونن تي؛
ويندڙ ڇولين کي، ساندهہ ڏسندو پئي رهيو!

جوڳي ڪالهہ سمونڊ تي، ڏٺم اڪيلو،
پير اگهاڙا ريت تي، سانجهيءَ جو ويلو،
هڪڙو بتيلو جوڳيءَ ڏانهن اچي پيو!

سامهون آهي رات جو اونداهو رستو،
وڃي ٿو هلندو جوڳي سورج-ديس ڏي!

ڪُنن مان آيو هُيس، ڪشتي اُڪاري،
روئي پيُس ّ مان پرين! چوڏس نهاري،
ڪي پَلَ ڪناري، مون لئہ ترسئين ڪين ڪي!

◘

مون لئہ ترسئين ڪين ڪي، روز نہ ايندو هان،
آءٌ ڪناري تي پيو اڪيلو پٽڪان،
سوچيان ٿو مونکي پرين، ڳوليندين ڪاٿان؟
موتي لهرن سان، ويندس آءٌ سمونڊ ۾.

◘

سمنڊ ڪناري تي اچي، ڪين ملي ويئي،
هاٿو. ٻِلِي ويئي، منهنجي ديد سراب تي!

◘

ڪڏهن ٻاهر پنڌ ۾، ڪڏهن اندر ۾،
ساندهہ سفر ۾ سيلاني منهنجو هِينئُون!

◘

جنيڪي ڏٺائون، سپنا پنهنجي پارَ جا،
لهرن ساڻ لُڙهي وَيون، تن جون ساپيائون،
ڏسان ٿو آئون، ريتيءَ تي رُوئن پيا!

◘

مونن متان منهن رکي، ڏسي تو. هن ويرَ:
واريءَ تي ناهن رهيا، هاڻي تن جا پير:
هُو جي صبح سَوير، ڪاهي وِيا ها قافلو!

آهي اونداهي، ڪونهي ڪوئي سوجهرو:
ويٺو . آهيان وات ۾ ، چوڌس تنهائي:
هئي جا تنهنجيءَ يَر ۾ ، منهنجي "سُهائي":
بابا پناٽي! مونکي سا به ڇڏي وَئي!

جوڳيءَ چيو شاهہ کي: "دل ۾ آهن داڳ:
پرِيَن پنهنجو ڪين ڪيو، وٺان مان ويراڳ؟"
سيّد ڪيس وراٺيو: "ورندا تنهنجا ڀاڳ!
پيرو پَجُ مَ ڪاپڙي، لاهي ويهہ مَ لاڳَ!
تان مون هينئڙو ماڳ، جان تون جوڳي جوءِ ۾."

من کو چين ملي وڃي، پڙهيم پٽائيءَ کي:
جهورياڻين جيءَ کي، سِڌَ سُٽاڻين سُورَ جي!

جُهڳيءَ ۾ ڪنهن لاءِ پٽي، جاڳيو جوڳيئڙو؟
هنُ کي ننڊ وني وٽي، ڪندي اوسيئڙو!
جاري ۾ ڏيئڙو ٻرندي نيٺ وِسي وَيو!!

پائي پيڙا پُورَ جُهرندا وتن جيءَ ۾،
جوڳي پنهنجا سُور، ڪنهن سان سَلَنِ ڪين ڪي.

◙

جوڳي هتڙي ويهـ! ڪاڏي تو ڪاهين پيو؟
آندر ۾ ڪَرِ ”تَڪِيو“، چو تو ڏورين ڏيهـ؟
ڪونهي ڪاتي ڇيهُ، منزل آتئہ مَنّ ۾!

◙

جوڳيا! تنهنجي جيءَ ۾، ڳئي آهي ڳُل،
جهاتي پائج جيءَ ۾، آهين پاڻ آمل،
رستن منجهہ نہ رُل، پرين پَسِج پاڻ ۾!

◙

هت ٿانئيڪو ٿِج، سنڌوءَ ڪپ تي شامَ جو،
مٿيءَ هاٿا پير هي، پاٽيءَ ۾ پوڙج!
ڏس لهرن ۾ سِج، جِهرمِر جِهرمِر روشني!

◙

سنڌوءَ ڪپ تي شامَ جو آيون ڪي سارُون،
ڏُنڌليُون ڏنڌليون تي وَيون، نِوڙيل نِهارُون،
لُڙڪن جون لاڙون، ڳلن تي ڳڙنديون رَهيون!

◙

سنڌوءَ ڪپ تي شام جو سامهون ڳرِ نهارَ!
ڪيڏي سهڻي تي لڳي، ڪشتين جي قطارَ!
ڪشتين پرسان بارَ پاڻيءَ ۾ ٽُڙڳن پيا!

▣

سنڌوءَ ڪپ تي شام جو سامهون ڪر نهار!
سيڪجهه لُڙهندو تو وڃي، ڪير ٽِڪي تو يار؟
پرين، پَلَ ۾ پيار ڦوٽا سپ درياءَ ۾!

▣

آيو تنهنجي تَر، تو نہ سڃاتو سانورو!
هن سان ڪئي نہ رهاڻ تو ويهي هُن جي پَر:
هاڻي ويٺي ڳرِ، صدين جا اوسيئڙا!

▣

نگينہ هِي سانيا! آئي آهين دير سان:
تو ڇا سمجهيو جوهري، ڪيڏيا پئي هِت راند!
هاڻي پنهنجي پاند، پائي وڃ پڇتاوَ ڙِيا!

▣

تڏڙي رڻ جي ريت آ، مٿان ڪهڪشان:
جوڳي هلندو تو وڃي، آهي چنڊ اڳيان.
چمڪن تا پريان، چانڊوڪيءَ ۾ جُهوپڙا!

▣

ادب ساڻ لطيف جي، اڳيان هُو آيو؛
نوراني نظرون کڻي، سيّد فرمايو:
”راتي جي رهاڻ مان، ڪو آديسي آيو؛
چوڏهينءَ ماهه چنڊ جيئن، ڪيو ساميءَ سُهائو؛
لَتو اونداهو جوڳيءَ سندي جوت سان!“

▣

پنهنجو پاڻ وڃاءِ! هلڪو ٿي هستيءَ کان۔
پو تون وک وڌاءِ، پاڙي ڏانهن پرينءَ جي!

▣

جوڳيءَ جي نيڻَن اندر سندر خواب هيا؛
خواب ڪڏي هُن سنڌ ۾ سيني کي ارپيا؛
پوءِ وٺي آگيا*، ويو هُو جوڳي سانورو.

▣

جوڳي پنهنجي جُوءِ ۾ آيا صدين بعد؛
ڪندي تن کي ياد، صدين تائين سنڌڙي.

▣

*آگيا – اجازت

بيت

سُر ڪاپائتي

ٿيندو ساري سُٽَ جو، توسان جت حسابُ؛
ڏيندينءَ اُت جوابُ، ڪهڙو تون ڪاپائتي؟

جيڪا ڪندي ڏيان، سرتيون! پنهنجي سُٽَ جو،
ڪين لهندي مانُ، ڪاتارين جي سامُهون.

ڇا ڪيئہ چوريءَ! آئينءَ ڏاڍي دير سان،
ڪجهي وِيا ڪوري، سانجهيءَ آڏاٽا ڇڏي!

ڇا ڪيئہ چوري! ويٺي رهينءَ ماٺ ۾؛
اُٺي ڏين ها عشق جو ڪپڙو تون ڪوري!
پڳينءَ نہ پوري، سُٽَ نہ سورِيئہ سِڪَ جو!

پنهنجي رکجان پٽ، متان آڏاٽو ڇڏين!
سُٺُ سَدائين پريت جو، ڪورين سان گڏ ڪَتِ!
متان مُنجهئه مَتِ، اُٽَڙَ کي آڏَ ۾ ڇڏِين!

⧈

هڪڙو پنهنجي هَٿِ، ڏاڍو ڪڙ تون پِريت جو،
گنجري ويندءِ چوڪِري، ايڏو سُٺُ نَہ سَٿِ!
پهرين ڪاچو ڪَتِ، پوءِ هَلائج هَٿَ کي!

⧈

ڪڙ نہ ٻہ ڪاپا، چوري هڪڙي هٿّ ۾!
ناهي اُٽت زور جي، ڳنڍ نہ ڳانڍاپا،
لاهي لاڳاپا، هڪ ٿي اُڙ تون عشق سان.

⧈

هڪڙو هُن جي هَٿَ ۾، ٻئي ڏي هُنَ جي ڏِيڌَ،
سمجهيو مون سعيدَ، ڪيئن ڪَتي ٿي چوڪري!

⧈

هڪ آڏاٽي ويهہ تون، هَرهَر ڪين مَٽاءِ!
تڏهن ملندءِ جاءِ، ڪاتارين جي ير ۾.

⧈

تڪڙو هٿ نہ ڪڙ! ايئن نہ ٿيءُ اُتاولِي،
سور نہ اڳ ۾ سُٺَ کي، ڏاڍو ايئن نہ ڪُڙ!
پهرين مَنَ ۾ اُڙ، آڏاٽي تي پوءِ ڙي!

⧈

هُيس آءٌ اُتاوِلي، تڪڙو ڪَٽيو مُون!
سارو ئي سرتيُون، متهنجو سُٺُ مُنجِهي وَيو!

▣

ويهي پنهنجي جاءِ، ڪَتِ قِناعت ساڻ تون!
ڇَڏِ گهٽي جي گهرج کي، ڪاڏي نہ واجهاءِ!
سو ئي سُٺُ لڳاءِ، جيڪو تنهنجي هَٿَ ۾.

▣

اُڏارو آٽي، ڪَتِ نہ تون ڪاپائتي!
واپس ڏيندينءَ سُٺُ سو سارو سياٽي؛
پنهنجي آڏاٽي، هُوندءِ خالي هَٿَ ڙِيَ!

▣

سُٺُ اُڏارو تون ڪَڏهن، سرتيءَ کان بہ نہ وٺُن!
سوري هَٿُ نہ ڇِن؛ ڪچڙي تند آ قُرب جي!

▣

توري کِهلَ آئِي، تاني سَيُ تُٽِي پئِي؛
ڪئي ڪمائي، پَلَ ۾ پُرزا تي وَئي!

▣

ڏاڍو مون گُهمَنڊُ، هُيو پنهنجي هَٿَ تي؛
ڇڄي پيو چوهَہ ۾، ڪيئن ڳنڍيان هي ڳنڍُ؟
ليڙي نٿو مُنڍُ، سَرتيون مونکان سُٺَ جو!

▣

آڏاٽي ڏي آءُ تون، اُتي اڪيلي؛
ڪائي سَهيلي، ڪِينَ ڳَتِيندي تو لَئي!

⊡

ڳِنجريل ساري سُٺَ ڪي، لوئيءَ منجھ لڪاءِ!
وري ڪترڻ لاءِ، آڏاٽي ڏي آءُ تون!

⊡

آڏاٽي ڏي آءُ تون، سُٺُ ڪٽي ساڳُون؛
عقل سان ڏيجانءِ تون، اڪيُن اوجاڳُون؛
ڏاڳي ۾ ڏاڳُو وِتي ڇڏجان ڪِين ڪا!

⊡

اُبِهري ناري! تَڪِڙِ نہ ڪَرَ، تَندَ سان!
سَمجِهي هَٿُ هلائجان، رکجان هوشياري؛
پئجي نہ ڳهارِي، ڪپڙي ۾ ڪاپائتي!

⊡

ڳَنڍُ نِوائي ڳَتِ، واجِهہ نَہ ڪاڏي وجھہ ڙَي!
اوڏهين ڏِس ڪاپائتي، ڳَتو آهي جِتِ؛
چَرِي! پنهنجي چِتِ، آڻ نہ خامَ خيال تون!

⊡

ڳتج ويهي ڳُنڍَ ۾، نہ ڪي نيڻ ڏسن؛
تنهنجا عيب لِڪن، ڪپڙي ۾ ڪاپائتي!

⊡

رَڪُ سمورا رازَ ڪَترِ جا ڪاپاٽيَ!
ڪتنج ويٺي ماٺ ۾، سَڀَ نہ سُٽائج سازَ!
آڏاٽي آوازَ ٻاھر ٻُڌجن ڪِين ڪِي.

▣

آھي زور نہ ڪو ھي آڏاٽو عشق جو،
ڪترُ آھي قرب جو پورھيو پريت سندو،
ملي پوءِ مزو ڪترُ ۾ ڪاپاٽيءَ!

▣

ھي آڏاٽو عشق جو ڪترُ واري دِلِ،
محبت آ ململ، نازڪ تَندُون نينھن جُون.

▣

پينرا! مان پوري، ڪَتَرُ آيم ڪينڪي،
ڪڍي وِيا ڪورِي، مونکي پنھنجي ساٿ مانَ!

▣

اڄ نہ سڏيائون، مونکي ڪم تي سرتيون!
مونکي پنھنجي ساٿ مان، ڇني ڇڏيائون!
ھاڻي ڪيئن آئون، ويجھي ويچان آرٽ جي؟

▣

ڏِج نہ ڪنھن کي ويڻ، چَري! سَڀُ سَھُه چُپَّ ۾!
ويجھي وَڃُ ٿون آرٽ جي، ڪٽي آلا نيڻ،
وينھارِيندَءِ سيڻ، وري سڏي ساٿَ ۾!

▣

پھرين اُٿت پانھنجي، ڏس تون پنھنجو پاڻ!
مَتان ڪا گھاري هُجي، مَتان ڪائي ڪاڻ؛
عيب ڪيڏي سَڀُ آڻ، ڪپڙو ڪاتارين اڳيان!

آهي ساري سُٿَ جو، مَتان تنھنجي بارُ؛
مَتان اُٽين چارِ، اُٺجان هن سان ڪپڙا!

ويھي ڪَتِج ماٽ ۾، ڏِس نَہ بِئي پاسي!
ڏاڳو نہ ڦاسي، انڌيا! تنھنجي اَرٽ ۾.

ڏسي سُٿَ جو ڍيرُ، ڪُرڪ نہ تون ڪاپائتي!
تنھنجي حصي جو پلا، پيو ڪتيندو ڪيرُ؟
پنتي ڪر نہ پيرُ، ويھي ڪتج ماٽ ۾!

ويھي ڪَتِج ماٽ ۾، چڏ نہ سُٿُ هٿان!
ويني ڪُنڊ ۾ ڪم ڪر، سياٽي ڏيرج سان؛
ڪَتِ تون قرب وچان، پورو ٿيندو پاڻ ٿي!

ويھي ڪتج ماٽ ۾، ڇو ٿي روڪين هٿ؟
پورو ڪرتون ڪم ڪي، اَڌَ مان ايئن نہ اُٿ!
سُيان سرتين سَٿ، توڪِينڏءِ ڪاپائتي!

ويهي ڪتج ماٺ ۾، ٻُور نہ پنهنجا نيڻ!
سيان سرتين سامُهون، سَڏائيندَءِ سيڻ؛
توکي ملندا ويڻ، اٽپوري ان اُٽت جا!

◙

ويهي ڪتج ماٺ ۾، ٻُورو رک ماپو!
جي تو اٽپورو ڇڏيو ڪوئي ٻيي ڪاپو،
سُيان ڏوراپو ڏيندَءِ سرتين سامُهون!

◙

ويهي ڪتج ماٺ ۾، ڇڏ نہ اٽپورو!
تڏهن اُجورو پائيندينءَ پورهئي سَندو.

◙

ويهي ڪتج ماٺ ۾، تڪڙي تَندَ نہ تاڻ!
ڇني وجهندينءَ ڇوڪري، ڏاڳا ستن ساڻ!
پئجي ويندي ڪاڻ، ڪپڙي ۾ ڪاپائتي!

◙

پيينگ ڀِيا پاٽا، سرتيون! سُڄَ وَسي پِئي؛
ڪاڏي وِيون ڪاپائتيون، ڪاڏي آڏاٽا؟
آهن اوراٽا، جيڏيون منهنجي جيءَ ۾.

◙

ببيت

مڪليءَ! تنهنجي ماٽ ۾

ڪٽي مانَ اڪيُون، ڪهڙيون قبرن ڪي ڏسان؛
جيئن ڏسان تو جيءَ جون، پُرن ٽيون پٽيُون؛
سِسڪن ٽيون صديون، مڪليءَ! تنهنجي ماٽ ۾.

◙

جنگهون چُرن ڪين ٽيون، ڪاڏي آءَ چُران؟
بيٺو آنءُ پُران، ڪِريا ڪُنگرا جيءَ جا!

◙

جنگهون چُرن ڪين ٽيون، پير وَڃن اُبتا؛
چوڏاري ڪتبا، مڪليءَ! تنهنجي ماٽ ۾.

◙

مڪليءَ! تنهنجي ماٽ ۾ ڪاڏي ڪاوان موٽ؟
ڪهڙيون قبرون ڳوليان، گُهوريان ڪهڙو گهوٽ؟
ڪِري پِيا ڪوٽ، هئہ هئہ منهنجي هانوَ جا!

◙

مڪليءَ! تنهنجي ماٽ ۾ پاتم پڙاڏا؛
آيا مون آڏا، ڪپيل سِرَ صدين جا!

◙

مڪليءَ! تنهنجي ماٽ ۾ پُسيا پنهنجا نيڻ؛
مونکي مليا ويڻ، صدين جي هن سانت جا.

◙

بيت

ايندا هن جيئن سِجَ تي، ڪَکرن جا ٽڪرا؛
ڏک سک جا لمحا، آهن سيئي عارضي.

▣

زهر گهري جي زندگي، امرت ڏي اُن کي؛
ونڊرائي مَن کي، تازو ٿِي تفريح سان!

▣

هُونءَ تہ مونکي ڪين ها، وقت نہ ٿي ڪا واندِ؛
پوءِ بہ مَنَ جي پاندِ، تنهنجي يادِ ٻڌِي رهي.

▣

پوڙهو گهرموٽيو پٽي، هيڪل سومهياٽِي؛
بارشِ جو پاٽي، گهٽِيءَ ۾ بيٺو هُيو.

▣

ڪاتي ڪاسائيءَ ڪي، ڪُڪڙيُون پڃري ۾؛
سائي واري ۾، جيڪا تورَ ٽُري اَچي.

▣

جيڪي ڪجھ آهي، آهي سڀ الله جو؛
ونڊي ورهائي، ڏي تو ساري ڏيھ کي.

▣

ماٺهو ميڙينِدي، پنهنجو قُوت* ڳنو ڳندي؛
جيجان! جهيڙيندي، منهنجي عُمر ڳِري وَئي!

▣

ان ڪان سَوا سعيد آ، ڪهڙي ڳويتا؛
سنڌوءَ سيپتا، آهي هُن جي شاعري.

▣

---

*قُوت = کاڌ خوراڪ، ٻلُ، هيانءُ جهل، طاقت وغيره

هائيڪا

مرده پرست

چوتا اَنُ هاريو؟
هاٿي هُن جي قبر تي-
جنهن ڪي بُڪَ ماريو!

سوچ

لهرون آهن يا
پيشانيءَ تي سمنڊ جي-
گهُنج ڪي سوچڻ جا!

افسوس

جهٽڪ ڏيڻ ڪان پو:
منهنجي ڇاتيءَ سان لڳي-
هُوءَ رُني ڏاڍو!

تنهائي

مان ۽ خالي گهر،
اڱڻ ۾ سِنجهيءَ تي -
هڪڙو ڪبوتر!

ڳوٺ جي ياد

نِم جي وڻ هيٺان،
جوئر جو مانيءَ ڳيو ـ
ڪاڏم لسيءَ سان!

ڍهل

چوڏاري تاڙيون،
ڪائي پيو وچ ۾ ـ
ڍُهلُ ڇماڻُون!

فاني

ماٺو ميڻ بتي:
ٻري ٻري هڪ ڏينهن ـ
ويندو نيٺ وسِي!

ڪٽ-پڪو

بيهي هڪڙي هنڌ،
ڏسي ٿو هر ڪٽ ڏي ـ
پڪو ڦيري ڪنڌ!

آهي بن تارن مٿان، تنگيل هڪ چولو؛
مٿان نٽهڻ اُسَ آ، ساڙي ٿو جهولو؛
هيٺ آ پاڇولو اڪيلو ڏرتيءَ مٿي!

گهٽيءَ ۾ هُو ٻارڙا، راند پيا ڪيڏن؛
اڪيون پوڙهي شخص جون، ٻارن ڏي آهن؛
ٻالڪپڻ جا ڏينهن ٿا، هن کي ياد آچن؛
ڀرجي وِيون آهن، اکيوُن عينڪ جي پُٺيان!

اچي ٿو طوفان هُو سامهون نهاريو!
ٻيڙيون ٻيهاريو ڪناري سان ٻانجِهيو!

پاڻيءَ مان پُتڪو ڏئي، نڪتي هڪ مڇي؛
نيرو اُڀ ڏِسِي، موٽي وئي پاڻيءَ اندر!

سوچيان ٿو تہ شروع جو ڪهڙو آ حصّو؟
جِيوَن جو قصّو قاتل پنا هَٿّ ۾!

ڪارو دَرُ تقدير جو ڪوليو مون تالو؛
پنهنجو آءُ ڇَڏي وَيس، هڪڙو حَوالو؛
”سعيد“ لکيم نالو نيري وَرَق جي مٿان.

ڪٽو ڪٽو

(شعر)

هي زندگي تہ آهہ اڇي ڪئنواس جيان،
هر شخص پنهنجا پنهنجا اڇي رنگ تو پري

▣

هيءُ جِيوَن تہ خواب ۾ گذريو؟
هڪڙو جِيوَن ڏيؤ ساپيان پايان!

▣

رَتُ آ سعيد منهنجي سيني تي،
دوستن جي هٿن تي دستانا.

▣

پوياڙيءَ جي ويل اکين ۾ ڳوڙها ها،
تيز هلي پئي ريل اکين ۾ ڳوڙها ها.

▣

تارا تا ڏين پهرو
۽ سج سمهڻ ويو آ.

▣

جسم تنهنجو لڳي تو صحرا جيئن،
هَٿُ جُنوني رُلي رهيو آهي!

▣

شهر جي رش مان نڪري ڪين سگهين تو تون:
يا هو تو ڪان ڳوٺ جو ناتو وِسري وِيو!

▣

غزل

باغ، خوشبو، رات نُوري. سانورا!
تي ستائي دل کي دُوري سانورا!

منهنجي راتين کي اچي مهڪاءِ تون!
جسم آ تنهنجو ڪتُوري سانورا!

ڳالهہ آ سيني ۾ سا سانڍي رکي،
جا وٺي رهجي اڌوري سانورا!

زندگيءَ جون ٻيون تقاضائون بہ هِن،
عشق ٿي ناهي ضرُوري سانورا!

دادُ ٿا بدلي ۾ هي جذبا گهرن،
شعر آ مَنَ جي مَزوِري سانورا!

تو لڪايا عيبَ منهنجا لوڪ کان،
هُئي تہ توکي سُڌ سَمُوري سانورا!

عشق جا آداب جنهن ڄاتا نہ پئي،
سعيد آ تنهنجو قصُوري سانورا!

◘

غزل

ڪري ڇڏيس نہ پاڳل، ڪو ڪيس بدلائي،
تي آئيني جي اڳيان هُوءَ ويس بدلائي!

هي مَنُ جتي نہ ٽڪي مطمئن پرينِ تنهنجو
اُتان ڪٽي ڪري اُن ڪي رڪيس بدلائي!

پلي ڏسڻ ۾ ڪٽي شخص هُو جوان آهي،
حقيقي عمر ڪٽي تو هي ڪيس بدلائي!

متان ميارَ ڏِيَن مونکي منهنجا ماروئڙا،
ڇڏيان مان ڪيئن لڱن تان هي ڪيس بدلائي؟

هِندُو ڪُراڙو چوي ٿو سنڌوءَ ڪي سارِيندي:
"اَسان وڃائي ثقافت آ، ديس بدلائي!"

چريو مري آ بچيو پر، پڇيو نہ هُن ڪڏهن،
نہ آهہ هُوءَ ڪا هڪڙي، چوِيس: "بدلائي!"

ڪوليون

ڪِوليُن جي قطارَ:
اسيمبليءَ ڪان پوءِ ڇڙ۔
وڃن پيا ٻارَ!

▣

مونجهارو

گُگُهہ اونداهي:
اڻ سونهو رستي مٿي۔
اڪيلو راهي!

▣

مايا

سڀ مصنوعي ويس،
مڙئي آهن مورتيون ۔
دنيا ڄڻ شوڪيس!

▣

وقت

پل جي مٿان،
ماڻهن جي اچ وڃ آ۔
وهڪرو هيٺان!

▣

غزل

خواب پوکيا هيا، ۽ لُٽيون حسرتون!
دل ۾ آهن پرين! اڻ ڳڻيون حسرتون!

ماءُ جي هنج ۾ ڪيڏا سپنا هيا،
سا وَئي ڪٽ تي بس ڪٽيون حسرتون!

منهنجي من ۾ سدائين تيون ڇُپنديون رهن،
ڇڙ تہ سيخن جون آهن اٽيون حسرتون!

نعمتون زندگيءَ جون تہ آهن لکين،
پر اسان لاءِ آهن ٻٽيون حسرتون!

منهنجو چهرو سمورو پُسائي وَيون،
مينهن جون ڇڙ تہ آهن ڪٽيون حسرتون!

آس جا وڻ لوڏيا خزان جي هَوا،
هڪ نہ سپنو ڪريو پر ڇٽيون حسرتون!

سنڌ کي سي سٺي شاعري تيون ڏين،
سعيد! تنهنجون اسان کي وٽيون حسرتون!

وائي

ڪنڌن ۾ چارو
گهر جي پتين جو۔
رنگ نہ ساڳيو آ رهيو!

نالي جي تختي لڳل،
ڪاٿي آ نالو؟
رنگ نہ ساڳيو آ رهيو!

پاٽي آٽيو سنڌ ۾،
پنهنجن فصلن جو۔
رنگ نہ ساڳيو آ رهيو!

تارا دونهين ۾ لڪل،
اُڀ نہ آ نيرو۔
رنگ نہ ساڳيو آ رهيو!

سنڌ تہ سهڻي هئي مگر،
هاڻي چوڌن جو۔
رنگ نہ ساڳيو آ رهيو!
رنگ نہ ساڳيو آ رهيو!

وائي

ڊوليا! ڪائڄ ڳس،
راڻا! ايئن نہ رُس-
موٽي آ تون مينڌرا!

مون تي سانوڻ مينهن جان،
آڏيءَ ويلي وَسُ-
موٽي آ تون مينڌرا!

تو ريءَ جوڀَنُ ٿو جلي،
پاڻ اچي ٿُون پَسُ-
موٽي آ تون مينڌرا!

گل ٽِڙيا هن ڪاڪ ۾،
رُت نہ ڏي تي رَس-
موٽي آ تون مينڌرا!

چوڏينهن ءَ چانگي تي چڙهي،
ساٻيو وٺي ڳس-
موٽي آ تون مينڌرا!
موٽي آ تون مينڌرا!

وائي

چُلهہ جي چوڌاري،
ناريون ويٺيون هن۔

باهہ ٻري ٿي پٽي!

سِهرا، رات، سَڪيوُن،
شعلا ٿا جُهومن۔

باهہ ٻري ٿِي پٽِي!

نيٽن ۾ تانڊا،
سپنا ٿا پڇرن۔

باهہ ٻري ٿِي پٽِي!

عشق پِيُڙ ٻاريا،
سڙچون ڪئن نہ جلن۔

باهہ ٻري ٿِي پٽِي!
باهہ ٻري ٿِي پٽِي!

وائي

آخر ڏينهن مري ويو
ڪارو ويس ڍَڪي ـ
روئي پئي رات آ!

پاتالن ۾ سِجَ ڪي،
ڇڏيو ڪنهن ڍِڪي؟
روئي پئي رات آ!

جنوريءَ جي سِيءَ ۾،
پَنُ پَنُ تو ٽڙڪي ـ
روئي پئي رات آ!

تي هُوءَ اوسيئڙو ڪندي،
هَرهَر راهه تڪي ـ
روئي پئي رات آ!
روئي پئي رات آ!

سارو جِيوَن جاڳيو آهيان،
آئون تنهنجي اوسيئڙي ۾،
تو سان ٿي مان واڳيو آهيان،
سارو جِيوَن جاڳيو آهيان.

ڀُلج نہ پياريا ساڳيو آهيان،
تنهنجي چاهت آ جيئڙي ۾،
سارو جِيوَن جاڳيو آهيان،
آئون تنهنجي اوسيئڙي ۾!

ڪنهن جي ياد جو عڪس هو اُڀريو
رات اندر جي آئيني ۾؟
سالن بعد بہ ناهي وسريو
ڪنهن جي ياد جو عڪس هو اُڀريو!

ماضيءَ جو سو وقت تہ گذريو
زخم ڇڏي وِيو پر سيني ۾،
ڪنهن جي ياد جو عڪس هو اُڀريو
رات اندر جي آئيني ۾!

قَٽّ زخمي جيءَ جا پِيا تا ڪُرن،
ڪيئن ايندو چين هاڻي پاڻ کي؟
سڌّ ۾ سُڏڪا ڳَنَن ۾ تا ٻُرن،
قٽّ زخمي جيءَ جا پِيا تا ڪُرن۔

گيت، دوها، بيت سڀ پِيا تا جُهرن،
ڪا لڳي آچوٽ منهنجي جاڻ کي؛
قَٽّ زخمي جيءَ جا پِيا تا ڪُرن،
ڪيئن ايندو چين هاڻي پاڻ کي؟

ڪنهِين جي نگاهُن ۾ ڳوڙها ڏِسِي،
اسان جون بہ پلڪُون پُسِي ٿيون وڃن؛
اکين منجهہ ڪڪريون پَون ٿيون وسِي؛
ڪنهين جي نگاهن ۾ ڳوڙها ڏِسِي...

ٿئي ٿي ڪنهين سان بہ ناجائزي،
اَسان جون مُنيون بَندِ ٿي ٿيون وڃن؛
ڪنهين جي نگاهن ۾ ڳوڙها ڏسي...
اَسان جون بہ پلڪون پُسِي ٿيون وڃن.

وائي

اڄ ملي هئي سَڪِي،
ڏيوڊيءَ ۾ اچي-
مان اُتان مرڪندو ٿو اچان!

چوطرف چنڊ جي روشني،
ڳوٺ چارو وٺي-
مان اُتان مرڪندو ٿو اچان!

تنهنجي خوشبوءَ سان واسيل لڳي،
تنهنجي گهر جي گهٽي-
مان اُتان مرڪندو ٿو اچان!

حادثن سان اٿم دوستي،
چوٽ جت پئي لڳي-
مان اُتان مرڪندو ٿو اچان!

تو اونداهي ۾ مارڻ گهريو
۽ ڪري روشني-
مان اتان مرڪندو ٿو اچان!
مان اتان مرڪندو ٿو اچان!

ترائيل

زندگيءَ ڏي مان ويس پئي هيڪلو
واٽ ۾ ڪئي حادثا رَلجِي پيا،
ڪَڏ لڳي پيو خواهشن جو قافلو
زندگيءَ ڏي مان ويس پئي هيڪلو-

ايترو ڳُتجي ويو هَر سِلسِلو
جو آسان جا نيڻ ٿي اُلجِهي پيا،
زندگيءَ ڏي مان ويس پئي هيڪلو
واٽ ۾ ڪي حادثا رَلجِي پيا!

▣

مان سکن جي ماڳ ڏي وڌندو رهيس،
پر ڏکن پيڇو نہ ڪڏهين ئي ڇَڏيو،
درد جي تانڊن مٿان هلندو رهيس،
مان سکن جي ماڳ ڏي وڌندو رهيس-

مان سدائين جنهن جي لاءِ سِڪندو رهيس،
سو نہ ساٿي پنڌ ۾ مون سان گڏيو،
مان سکن جي ماڳ ڏي وڌندو رهيس،
پر ڏکن پيڇو نہ ڪڏهين ئي ڇَڏيو!

▣

غزل

انهن کي ڪياسين ها سڏڙا ڏسِي،
ويا پوءِ هلندا هُو تڪڙا، ڏسِي!

سِپيَل دل جا تاڪا تا اُڌڙي پوَن،
انهن ئي لٽن منجھ ٻچڙا ڏسِي!

اندر ۾ پرين سي تہ پورا آٿئہ:
ڏِکھا بانس جا پُلُ نہ لڪڙا ڏسي!

"اوهان جي نصيبن ۾ ناهيون پرين!"
چيو ڪيئن هُيرءِ منهنجا هٿڙا ڏسي؟

ڪرم جو ڪَڪرُ ويو وَسائي ڪٽيون،
مسافر جا رڻ منجھ چيڙا ڏسي!

وَڏيون ڪِين چوڪنهن جون اڳتي وکون؟
اسان جي هٿن منجھ ڳلڙا ڏسي!

اچن يارَ مونکي "سھڙ" ياد تا،
ڪراچيءَ ۾ ماڻهن جا ڪُڏڙا ڏسي!

غزل

ڏٺوسين نہ آزاد پنهنجو وطن،
سگهن شل اسان جا هي پڇڙا ڏسي!

انڌيون ڏينهن جو هن انهن جون اکيون،
سگهن رات جو تا هي چمڙا ڏسي!

ننڍو ٻار آهي هِي ڪنهن جو نسل؟
ٻڌائي سگهن ٿا هي وڏڙا ڏسي!

ڪپرتي هُون ڏُٺنديون قطارون ڪري،
پري ڪان ها سگهبا سي ڪپڙا ڏسي!

پکي جي لڳي پرسان جهرڪي مُٺي،
نٿيو مان سگهان اُن جا ٻچڙا ڏسي!

ضمير آ اسان جي وڪالت ڪئي،
عدالت جا دل ۾ ڪٿهڙا ڏسي!

الائي چو دل مان ڪُتل ڪجهہ لڳو
مُهين جا قتل سارا گهرڙا ڏسي!

غزل

پُسي ويئي پوڙهيءَ جي ٽُڪ جي رِلهي،
سگهيو ڪين سي ڪوبہ ڳوڙها ڏسِيَ!

”مڙهي۔ٽڪ“ جا هي پِي نمائنده هُن:
نہ گهٽ پانءِ تن کي تون ڪدڙا ڏسي!

اُجو ڪانءِ منجهند جو پت تان لٿو:
اگڙ ۾ سِنجهيءَ هيٺ دِلڙا ڏسي!

پڳو ڪيترو خوش ٿِي هِيروئِني:
مٿان ڍير جي چند پاتا ڏِسي!

وَهَنِ تيون ڪري نارَ منهنجون اکيُن:
سُڪل. سندا! اڄ تنهنجو دريا ڏسي!

چوي دل ٿي پيدل سفر طئہ ڪجي:
مهانگا هي گاڏين جا ڀاڙا ڏسي!

غزل

سجاڻ ۾ هرڪو مُنجهي ٿو پوي،
بہ پاڙي اندر ٻارَ جاڙا ڏسِي!

ڪُجيو ڪِين بيهر ڊِنَلَ خواهشن:
هٿن منجهہ ڪاتيون ڪهاڙا ڏسي!

اسان ٻيرَ ٻُنتي هٿائي چڏيا،
اُنهن جي اکين ۾ اُماڙا ڏسي!

آسان ڪان تہ منزل بہ وِسرِي ويئي،
چُواٽا ۽ رستي ۾ لاڙا ڏسي!

ڇُٽِي قيد مان آهہ ٻهڪِي پئي،
ٿي مرڪي پري ڪان مَنهَڙا ڏسي!

چؤسٽا

ڪٽڪٽايم صدا جو دروازو
سو تہ نڪتو خطا جو دروازو!
آءُ تو ڪان سِوا وڃان ڪاڏي؟
کول مون تي عطا جو دروازو!

◙

تنهنجو پاڙو نہ آستان اُهو
ناهہ ڪوئي رهيو نشان اُهو؛
پاڻ پوڙها پرين وَياسين ٿي،
عشق آهي اڃا جوان اُهو!

◙

ڪو سُگهڙ ڪين آ پيچي سگهيو
زندگي ڏِٺِ ۾ ڳجهارت آ؛
فلسفي جيئڻ آ وَيو گهرو
ڪيس حاصل وڳو تي حيرت آ!

◙

کول قصا وري نہ ماضيءَ جا،
مان بہ هاڻي هِري چُڪو آهيان؛
پنهنجي جنّت ۾ پاڻ ٿي رهہ تون:
مان بہ ڌرتيءَ جو ٿي چڪو آهيان!

◙

ساجھر جيئن ٿي سج جون، شاخون ڦٽڻ لڳيون،
پنھنجي پريئ جي دَرِ اکيُون وجڻ لڳيُون؛
دل عشق جي مَندر ۾ داسِي بڻي رَهِي،
مَنَ ۾ عبادتن جون، گھنڊڻيُون وڄڻ لڳيون.

ھو ڳتيل مانداڻ، اڻ ڪٿ پيچرا،
سوچ اڻ سونھين جيان گُم ٿِي وَئِي!
واءُ وانگر وقت ٿو ھلندو رھيُ!
زندگي دونھين جيان گُم ٿي وئي!

مون تلاشيو ٿي رازُ جِيوَن جو
هَٿِ نہ آيو جَوازُ جِيوَن جو!
بي خوديءَ کي چيم تہ ڳاءِغزل!
۽ وڄايو مون ساز جِيوَن جو.

پنجڪڙا

بيٺو آ خاموش ڪنارو
ڪو ٿي پُڏي ٿو وقت-نديءَ ۾
لهرن جا ٿس هَٿَ ٻچيءَ ۾
ڪونہ ڪري ٿو "وارو وارو!"
بيٺو آ خاموش ڪنارو!

◙

زندگي چڙ نہ رائگانُ وئي،
جن کي مون ۾ هئي اميد گهٽي-
۽ ڏٺائون ٿي مون ڏي نيڻ کٽي،
ڪين سگهيس تنين جو ساٿُ ڏئي!
زندگي چڙ نہ رائگانُ وئي!

◙

نہ شاعريءَ سان شغف آ، نہ دل ڪتابن سان،
نہ دوستن سان ڪچهريون، نہ يوڳ، ڪل ،چرچا،
اَلائي ڪيئن حياتي مَٽي وئي رَستا،
رُڳو آ واسطو گهر جي ڪنڌن، حسابن سان:
نہ شاعريءَ جو شغف آ، نہ دل ڪتابن سان!

◙

چانوَ وٽن جي، گيت پکين جا،
مونکان ڪير ڪسي ويو آهي؟
شهر ۾ پيئي دل گهبرائي،
مونکي ڏاڍو ياد اچن ٿا.
چانوَ وٽن جي، گيت پکين جا!

◘

اِسٽوپيا جي پوئٽان،
هُو ڏسُ سِڄُ لَهي وَيو!
سِڄُ ڀي جڻ تہ ٻُڏي وَيو،
مُوهَنَ جي تهذيب جيان!
اِسٽوپيا جي پوئٽان!

◘

اڇو ڙي اڇو لڙڪ موتي اڇو!
اسان کي ويا اڄ سهارا ڇڏي،
اڪيلائي منهنجي اوهان کي سڏي،
چوي ٿي تہ اجڙيل اکين ۾ ٽِڪو!
اڇو ڙي اڇو لڙڪ موتي اڇو!

◘

پٽر ڏار نہ ٿيا مون کان،
ساندهہ سِرَ تي برسيا هِن!
مري ويس تہ بہ ترسيا هن!
منهنجي قبر جي مٿان-
پٽر ڏار نہ ٿيا مون کان!

◘

پنجڪڙي جي ست جيئن واپس اچي،
آءٌ پيي ايندس اِئين موٽي ورِي!
تون متان سمجهين صفا ويندس مري!
هيءُ سفر اُونداهه جو ايندس ڪٽي،
پنجڪڙي جي ست جيئن واپس آچي!

◙

پنيوري اُڏي وِئي،
پيو پڪڙيس نينگر:
لڏيو جيئن ڍينگر،
ٿپو ڏئي اُڏي پٽي-
پنيوري اُڏي وِئي!

◙

سانورو جوڳي ڏسي ٿو خواب ۾:
ڪو ستارن ڏي ڏسِي ڳائي پيو!
ننڊ مان صحرا کي جاڳائي پيو
چڙهه صدين جو درد آ آلاپ ۾-
سانورو جوڳي ڏسي ٿو خواب ۾!

◙

سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾:
هيءُ ڪهڙو شهر آ پاڻيءَ ۾؟
سائو سائو زهر آ پاڻيءَ ۾!
گهرَ لڙهندا ٿا وڃن سيلاب ۾!
سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾!

سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾:
هَٿُ سندس، نيرا ورق کولي پيو:
پنهنجي هُو تقدير کي ڳولي پيو:
پوءِ ڪجهه پيهر لکي تو باب ۾–
سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾!

پنجڪڙو نظم

سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾:
ڪو ستارن ڏي ڏسِي ڳائي پيو!
ننڊ مان صحرا ڪي جاڳائي پيو
چڻ صدين جو درد آ آلاپ ۾-
سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾!

سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾:
ڄيءَ ڪهڙو شهر آ پاڻيءَ ۾؟
سائو سائو زهر آ پاڻيءَ ۾!
گهرَ لڙهندا ٿا وڃن سيلاب ۾!
سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾!

سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾:
هَٿُ سندس، نيراورق کولي پيو:
پنهنجي ڄُو تقدير ڪي ڳولي پيو:
پوءِ ڪجهه پيهر لکي ٿو بابَ-
سانورو جوڳي ڏسي تو خواب ۾!

غزل

ها اسان جو دين هي عشق آ، ڪئي بيعت دل جي قبول آ،
هي اسان جي دل جو ڪلام آ، هي اسان جو شعر نزول آ.

جو نہ دل جي دانهن ٻڌي سگهيو جو نہ مَنَ جو مانُ رکي سگهيو
سو اسان ڪان آهہ پري ڀلو وري وِڃڻ تنهن ڏي فضول آ.

وري آيو آهہ يزيد ڪو ڏسان بيگناهہ مان لاش ٿو
وري عورتن جي عزت لٽي، بنا پردي بيٺي بتول آ.

نہ خدا جي واٽ وٺي سگهيو نہ بتن جي آڏو ٽڪي سگهيو
نہ ڄميو رهيو پنهنجي شرڪ ۾، نہ هليو هُو راهِ رسول آ.

ڪا جهلڪ ڏٺيسين سعيد اڄ، وري ياد ڪوئي اچي وَيو
وري تاڪا دل جا ٽٽي پيا، وري مَن اسان جو ملول آ.

غزل

رُلياسين جڏهن تہ آجايو سَڏُن جي صحرا ۾،
مليو نہ ماڳ پرينءَ جو، نہ تياڳ جي خوشبو.

الائي ڪهڙي چرئي هِي چندن جلايو آ،
اَچيس ڇو نہ تي آخر، هي آڳ جي خوشبو؟

انڌيري رات ۾ ڪمري ۾ چار چِپ ويجها،
نرم بدن جي تپش ۾ مُساڳ جي خوشبو.

پوي ٿو جڏهن هتي هاڻ نَڪُ ٻُوساتي،
وٺي اُڏامي اسان جي، ها ڀاڳ جي خوشبو.

ٿي ناري شام جو گهر ۾ پچائي برياني،
سموري پاڙي ۾ پهتي آ، داڳ جي خوشبو.

شهر ۾ رهندي ٿيا سَال ڪيترا آهِن،
نہ وسري مونکان اڃا آهہ ساڳ جي خوشبو!

آ پنڌُ تورڙو هاڻي، ٿَڪل قَدَمَ نہ ٻيهو!
اَچي رهي آ هَوا مان، ها! ماڳ جي خوشبو.

غزل

آسان جو آهہ ھي جِيوَن جَڙاءُ مِٽيءَ جو،
ڪندو بہ ڪيترو گهرڙو جَتاءُ مِٽيءَ جو!

اُتر جي واءُ ۾ ڪيڏو سڪون بخشي ٿو،
اُٺي ڪانپوءِ هَوا ۾ هُڳاءُ مِٽيءَ جو!

شفاف پاڻيءَ ۾ ڏسبا ها عڪس نارين جا،
سُڪل پيو آ اُهو ئي تلاءُ مِٽيءَ جو!

وڏي سگهاري آ ٿيندي ڏِڪارَ ڏرتيءَ جي،
ڏسي بہ سگهندو نہ آهي ڪو تاءُ مٽيءَ جو!

ڪندي آ قوم جا پنهنجي وطن جي رکوالي،
ڪسي نہ سگهندو آ دشمن ڪو پاءُ مٽيءَ جو!

شهيد تنهنجي جسم جو هي خون شاهد آ،
ڏئي تون جان ڪري وئين دفاع مٽيءَ جو!

سَريرَ منجهہ سَمايَلُ آ، آسمانِي مَنُ،
مليو آ سعيد، آسان کي سُپاءُ مِٽيءَ جو!

نثري نظم

اهو ڳوٺ ڪٿي آهي؟
جتي اکيون ڪولڻ سان
نيڻ - نهار تائين
فطرت جي سندرتا
سامهون پسندو هوس.

جتي رات جو
اوطاقن ۾ سُگهڙ
ڏٺ، پرولين ۽ ڳجهارتن ۾
زندگيءَ جي رازن کي کوليندا هئا ـ
۽ رمزون سلجهائيندا هئا
تان جو باک ڦٽڻ لڳندي هئي!

جتي ڳوٺ جي ڳلين ۾
ٻارڙا لڪ لڪوٽي راند کيڏندي
جوانيءَ جي حدن ڏانهن
وڌندا ويندا هئا!

اُتي اڄ مونکي
ڇُوڏاري نڪاوَن جا آواز
بارود جي بُوءِ
۽ گهٽين ۾ گولين جا کوکا نظر اچن ٿا
۽ دلين ۾
نفرت جي باهہ!

او امان!
اهو ڳوٺ ڪٿي آهي؟
جتي مونکي تو جنم ڏنو هو!؟

نثري نظم

وچائجي ويل ماڻهو

رات جي وقت
گهٽين ۾
ڪتا ڀونڪي رهيا آهن
چوڪيدار جي سيٽيءَ جو آواز
اچي رهيو آهي
۽ ماڻهو
گهرن ۾ جسم ڦِتني ڪري
ڪيڏانهن هليا ويا آهن...!؟

نظم

پنهنجي مصّور دوست رضوان لاءِ

هن جي من ۾ سمنڊ لڇي ٿو
لهرن اندر رنگ ٻرن ٿا
گهري گهري سمنڊ جي اندر
چرڻ ڪو اهڙو تهه خانو آ
جنهن ۾ ڪيئي تصويرون هن
جن کي هن جا
نيڻ ڏسن ٿا
۽ پوءِ هن جا
هَٿَ وڌن ٿا
اونداهيءَ مان
تصويرن کي
ٻاهر هن جا
هٿ ڪڍن ٿا
۽ پوءِ سارا نيڻ ڏِسَنِ ٿا
ڪئنواس تي چِٽَ ٻرَنِ ٿا!

نظم

*جاني....!

توُن جڏهن ٻيِ آن مسڪرائيندو
تنهنجي چهري تي ڪاڻي پاسي ڪان
جاني! ٻريل ٻريل ڳٽي اَندر
ڇُگهہ جيڪو پرين!ٿهي تو هي
سو تہ پيارا!سيئي پريشانيون
ويندو آهي ٻري اُڏاريندو
مونکي غم کان نجات ڏياريندو.

*جاني= اياز جاني، منهنجو شاعر دوست

گيت

منهنجو من آ صحرا وانگر،
پيار آ بادل جيئن۔
پيار آ بادل جيئن!

ساندهہ دل جي ڌرتيءَ تي هو
برسي سگهندو ڪيئن؟
پيار آ بادل جيئن۔
پيار آ بادل جيئن!

ڪڪرين واري عادت سکيون،
اکڙيون آهن ڪيئن؟
پيار آ بادل جيئن۔
پيار آ بادل جيئن!

نفرت واري واءُ وڇايو
هُو نہ وڃي ها هيئن!
پيار آ بادل جيئن۔
پيار آ بادل جيئن!

گيت

دل وسائي هئي،
زندگيءَ ۾ تہ هُونءَ، بي مزائِي هئي!
هيکلائي هئي،
دل وسائي هئي؛
هيکلائي هئي!
رات وهنجڻ جڏهن هُوءَ جواني لَٿِي،
هئي پَري جڻ تہ ڪا آسمانِي لَٿِي؛
نُور— جَهرٽو هيو—
روشنائي هئي!
هيکلائي هئي!

گڏجي ايندين هُيون، چوريون گوريون چنيُون،
هيٺان پَٽَ تان ڪَٽِرَ هِي نموريون ڦِڪيُون،
تن کي پَرٽو هيو-

ڪانهَ آئي هئي!
هيڪلائي هئي...!

ها ڏنوسين اسان چنڊ ڪوليءَ منجهان،
قيد پاتو نندو ڪنڊ ڪوليءَ منجهان،
هائو لڙٽو هيو-

وات اهائي هئي!
هيڪلائي هئي...!

عمر فاني لڙهي، ويئي درياهہ ۾،
ڪٿ امرتا اسان جي هئي ساهہ ۾،
نيٺ مرٽو هيو-

جِند پَرائي هئي!
هيڪلائي هئي...!

شهر هرڪو ڪمن ۾ رڌل پئي لڳو
ڪين ڪنهن جو بہ ڪوئي ڏٺل پئي لڳو،
سعيد ورٽو هيو-

هِتِ رُڪائِي هئي!
هيڪلائي هئي...!

گيت

سنڌوءَ چوليون-
پيڙيءَ تي مان، خوشبوءِ خوشبوءِ واءِ!
هاڻي تون ٻيي آءِ!
هاڻي تون ٻيي آءِ!

اُجري اُجري پاڻيءَ جو مون،
جيئن ٿي ٻُڪ ڀريو،
منهنجي ٻُڪَ ۾ پاڻيءَ مٿان،
اڇي چنڊ ڪِريو-
فطرت جي ٿي سونهن سان آهي، جڳ ۾ هي جرڪاءِ!
هاڻي تون ٻيي آءِ!
هاڻي تون ٻيي آءِ!

نم جي گهاتي ڇانوَ ۾ ويهي،
ڇانور سوئي ٿي؛
ڇڄ پُسي ٿو ڳوڙهن سان هُوءِ،
ڪنهن لئہ روئي ٿي؟
شايد هُن جي سيني ۾ آ، ساجن جو سوداءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!

پيرِ جڪڙجي وِيا هن منهنجا،
دَرَ جي چانئٺ تي؛
دروازو جڻ چئي رهيو آ،
موٽي وڃ پُنتي!
تنهنجي دَرَ تي آيو آهيان، سڪي ڪرڻ سرچاءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!

هي جو سنڌوءَ منجهہ وهي ٿو
ناهَہ اِهو پاڻي!
سعيد اها ٿي ڳوڙها ڳاڙي-
سنڌڙي ويڳاڻي!
ڌرتيءَ جي دردن جو حل ڪو گڏجي ڳوليون ڀاءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!
هاڻي تون ئي آءُ!

گيت

او ڙي بادَل!
او ڙي بادَل!
موٽي وڃ!
موٽي وڃ!

هينئر هينئر روئي روئي،
مس مس آهي سمهيو ڪوئي،
ڀُوني نيڻ سُڄيل...
او ڙي بادَل!
او ڙي بادَل!
موٽي وڃ!
موٽي وڃ!

تنهنجي روئڻ سان ڏُکيارا،
نيڻ نديءَ ۾ لڙڪن ڌارا،
ڪائي پئي نہ اُٿل...
اوڙي بادل!
اوڙي بادل!

موتي وڄ!
موتي وڄ!

هيءَ ستل جي جاڳي پوندو
پوءِ تہ ڏاڍو روئي پوندو
توسان گڏ پاڳل...
اوڙي بادل!
اوڙي بادل!

موتي وڄ!
موتي وڄ!

پنهنجا ڳوڙها ڳاڙ نہ هتڙي،
سڏڪن وانگر ايئن نہ گج ڙي!
منهنجي مَجُ پايل...
اوڙي بادل!
اوڙي بادل!

موتي وَڄُ!
موتي وَڄُ!

گيت

لاءِ ڇاتيءَ لاءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...
پاڻ ۾ لڪاءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...

هيءَ سنهي ويس منجهان جسم ٿو جرڪي،
جسم ٿو جرڪي-
وڃ نہ ڪيراءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...
مٿان مينهن وسي ٿو...
آهہ گهٽو سيءَ منهنجا لڱ ڏڪن ٿا،
لڱ ڏڪن ٿا-
لڱ هي گرماءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...
مٿان مينهن وسي ٿو...
مينهن ڪٺا تنهنجا اڇي ڳل چمن ٿا،
ڳل چمن ٿا-
ڪنڌ ڪي نِواءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...
مٿان مينهن وسي ٿو...
لاءِ ڇاتيءَ لاءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...
پاڻ ۾ لڪاءِ!
مٿان مينهن وسي ٿو...

وائي

ڪو ڏسڻ وارو هجي،
زندگي رنگين آ!

اُڀَ جي نيراڻ ۾،
تو آڇو بادل گهمي...
زندگي رنگين آ!

گلَ جا ڳاڙها ڳِتا،
تو ڦڪو پوپٽ چُمي...
زندگي رنگين آ!

سائي تاري تِرَ جي،
ڪانءُ تو جنهن تي لنوي..
زندگي رنگين آ!

سعيد ڏِسُ ڪولي اکيوُن،
هَرَ نظارو تو ڏسي...
زندگي رنگين آ!
زندگي رنگين آ!

وائي

گهر جون ديوارون،
ڳالهائڻ تيون چاهن مون سان!

آڌيءَ ويلي من– وستيءَ ۾،
ساجن جون سارُون...
ڳالهائڻ تيون چاهن مون سان!

پيرن هيٺان چيپاٽيل هِي،
گُلَ جون مهڪارون...
ڳالهائڻ تيون چاهن مون سان!

اوسيئڙي جي رڻ مان ايندڙ
ڪنهن جون پُڪارون...
ڳالهائڻ تيون چاهن مون سان!

مس مس ڪين وساريم پر اڄ،
ساجن جون سارون...
ڳالهائڻ تيون چاهن مون سان!
ڳالهائڻ تيون چاهن مون سان!

وائي

جِيوَن اُس ۾ جا هستي هئي،
مون لئہ ڇانوَ جيان...
هاڻي سا بہ نہ آ!

باغيچو آباد هو گھر جو
هڪ ٿي مکڙيءَ سان...
هاڻي سا بہ نہ آ!

ٿيندي هئي جا اونڌهہ روشن،
ڏيئي لاٽ منجھان...
هاڻي سا بہ نہ آ!

شهر مان جلدي ورندو هُس جو
گھر ڏي مان جنھن ڪان...
هاڻي سا بہ نہ آ!

جيئڻ جو اتساهہ مليو پئي،
جنھن جي مرڪڻ سان...
هاڻي سا بہ نہ آ!
هاڻي سا بہ نہ آ!

وائي

سڪل وڻ تان، اُڏيو پکيئڙو
پننجي پنهنجي ڳولا سپ کي!

هن کي پنهنجو چار آ اُٽڻو
جنهن ۾ ٿو جاچي ڪوريئڙو...
پنهنجي پنهنجي ڳولا سپ کي!

ماڳ تڪي ٿو ڪاتي هڪ هنڌ،
پنڌ ۾ آهي هر پانڌيئڙو...
پنهنجي پنهنجي ڳولا سپ کي!

ڪاري چادر کي سُرڪائي،
هرهر چنڊ ٿو پائي ليئڙو...
پنهنجي پنهنجي ڳولا سپ کي!

جيڪو پيار نہ پائي سگهيس:
تنهن کي ٿو جاچي هيءُ جيئڙو...
پنهنجي پنهنجي ڳولا سپ کي!
پنهنجي پنهنجي ڳولا سپ کي!

وائي

ڇاتيءَ ڏَڪ ڏَڪ آ ـ
ڪنڌيءَ جي پرسان!

پنبڻيون آهن آليون،
ٻوَڙ ڏَڪ ڏَڪ آ ـ
ڪنڌيءَ جي پرسان!

ايندو ايندو سانورو،
ويٺي ٿَڪ ٿَڪ آ ـ
ڪنڌيءَ جي پرسان!

هلڪا سڏڙا نارِ جا،
ڇُوڙيُن ٺَڪ ٺَڪ آ ـ
ڪنڌيءَ جي پرسان!

پڪڙيو ڪنهن جو پيار ۾
ڪيڏي ٻَڪ ٻَڪ آ ـ
ڪنڌيءَ جي پرسان!
ڪنڌيءَ جي پرسان!

وائي

آڏيءَ وٽن ۾،
آهن هلڪيوُن ڳالهڙيُون!

لڪي ٿيا چور هِن،
داخل ڏٽن ۾—
آهن هلڪيون ڳالهڙيوُن!

ننڊڙي هَٿ هنيس پئي،
هَر هر ٽٽن ۾—
آهن هلڪيون ڳالهڙيُون!

پڄندي آءَ ٻڌان ٻيو
مينهن جي ڪٽن ۾—
آهن هلڪيون ڳالهڙيُون!
آهن هلڪيون ڳالهڙيُون!

وائي

منهنجي ذهن اندر
يادون برف جيان-
چمي وڃون آهن!
ڊائري بند آهي،
سارون صفحن سان-
چمي وڃون آهن!
نڪرن ٿي نٿيون،
دانهون نڙيءَ مان-
چمي وڃون آهن!
لڙڪن لارون پيي،
ٻڻيون برف جيان-
چمي وڃون آهن!
چمي وڃون آهن!

وائي

ڪانتا گھڙيءَ جا اِھي،
ڪاٽي گول چڪرَ۔
ڇاتا سمجھائين؟

ڪنڊر قتل شھر جا،
پراڻا پٿرَ۔
ڇا تا سمجھائين؟

سانجھيءَ جو آڪاش ۾،
ورنديءَ ويل وَلرَ۔
ڇاتا سمجھائين؟

اُڏو ھيءَ ڪاٽي ڇڏيا،
ڇت جا ھِي پڃرَ۔
ڇا تا سمجھائين؟

ٽرينن جا آوازءِ،
سفر در سَفرَ۔
ڇا تا سمجھائين؟
ڇاتا سمجھائين؟

وائي

وارَ پنهنجا ڏسي،
آرسيءَ جي اڱيان_
هُوءَ روئي پيئي!
ياد ماضيءَ ڪري،
هُن سِنجهيءَ جي اڱيان_
هُوءَ روئي پيئي!

ڪنهن جو نوڙي هِنيون،
شاعريءَ جي اڱيان_
هُوءَ روئي پيئي!
موتُ بينوا آچي،
زندگيءَ جي اڱيان_
هُوءَ روئي پيئي!
هُوءَ روئي پيئي!

وائي

بيٺي آهي ڪوهہ تي،
اُجري پاڻيءَ ۾...
نارِي تي ڏيکارجي!
ازل کان ئي عشق جي،
هر آڪاڻيءَ ۾...
ناري تي ڏيکارجي!
سسئي پنهون تي پئي،
اڄ آزياڻيءَ ۾...
ناري تي ڏيکارجي!
ناري تي ڏيکارجي!

نظم

(ڪينجهر ڪپ تي مشاعرو)

ڪينجهر ۾ تيون لهرون چمڪن،
۽ پاڻيءَ ۾ چنڊ نچي ٿو
لهر لهر جا چپ چمي ٿو!

ڪينجهر ڪپ تي شاعر گڏجي،
پيارا پيارا شعر پڙهن ٿا،
وه واه ڪن ٿا!

هن جو ننڍڙو گهر آ ـ ۽ ڪٺ:
سامهون هُو آڪاش ـ ٽُڪر تي،
پِيلو پِيلو چنڊ ٿو چمڪي ـ
جيڪو هن کي چڱ ته چوي ٿو:
"ڪينجهر ڪپ تي ٽُنهنجا جيڏا،
ڪنوارين ڪنوارين ڪوٺائن تي،
وه واه ڪن ٿا!
ـ ۽ خوش ٿين ٿا!

"تون ڇو هتڙي،
پنهنجي کٽ تي ليٽيل آهين؟
ڇونه وڃين تون؟"

سيني تي هُو هَٿ رکي ٿو
هوريان هوريان دل تي ڏڙڪي:
"ڪيسي" هيٺان چنڊ وڃي ٿو ـ
ڏنڏلو ٿيندو پاڻيءَ پويان!

ترائيل

جڪڙيل ذهنو ٻاهر نڪرو!
آڻيو اڄ ڪي سندر سوچون؛
آزاديءَ جي اُپ ڏي اُڏرو!
جڪڙيل ذهنو ٻاهر نڪرو!

ڏرتي آهي دل جو ٽڪرو:
ڏرتيءَ خاطر گڏجي لوچون؛
جڪڙيل ذهنو ٻاهر نڪرو!
آڻيو اڄ ڪي سندر سوچون.

ڏڪّ دل ۽ ذهن تي زبرا لڳا،
مان سموري زندگي لڇندو رهيس؛
سَچّ کان ماڻهو جڏهن پنتي پڳا-
ڏڪّ دل ۽ ذهن تي زبرا لڳا!

گيت منهنجا رَتّ منهنجيءَ سان پڳا،
ڏات جي مان ڪاتَ سان ڪُسندو رَهيس؛
ڏڪّ دل ۽ ذهن تي زبرا لڳا-
مان سموري زندگي لڇندو رهيس!

هر پَل پنهنجا پير سَڙن ٿا،
جِيوَن هاءِ، تتل وارِي آ!
پياسا پياسا گيت رڙن ٿا،
هرپل پنهنجا پير سڙن ٿا۔

سُک جا پاڇا ڪين لڙن ٿا،
جن ڏي پنڌ اجا جاري آ،
هر پل پنهنجا پير سڙن ٿا۔
جِيوَن هاءِ، تتل وارِي آ!

راز جيڪي مون لڪايا جيءَ ۾،
روپ گيتن جو وٺي ظاهر ٿيا،
جڻ تہ ٻڌجي باھ آيا جيءَ ۾،
راز جيڪي مون لڪايا جيءَ ۾۔

مون سڄڻ جيڪي سمايا جيءَ ۾،
سي نہ ڪڏهين دل منجهان ٻاهر ٿيا،
راز جيڪي مون لڪايا جيءَ ۾۔
روپ گيتن جو وٺي ظاهر ٿيا.

واٽ وڃائي ماٺ نہ ڪر او پانڌيئڙا!
ڳول نئون ڪو ڏڳ، نئين ڪا واٽ وَري؛
گسّ گهڙي ڪو اڳتي هل تون جانيئڙا!
واٽ وڃائي ماٺ نہ ڪر او پانڌيئڙا!

ڏور ٿين هي ڏنڌلا ڏنڌلا ڪوهيڙا،
ٻاري هل ڪا روشن روشن لاٽ وري؛
واٽ وڃائي ماٺ نہ ڪر او پانڌيئڙا!
ڳول نئون ڪو ڏڳ نئين ڪا واٽ وَري.

ڪير اُڇلي وِيو آ ٻرندڙ چُوچڙي؟
رات منهنجي جيءَ جي جهڳيءَ اَندر!
ننڍڙا ننڍڙا خواب منهنجا وِيا سَڙي-
ڪير اڇلي وِيو آ ٻرندڙ چُوچِڙي؟

گيت سڀ خاموش ٿيا روئي رَڙي،
پر اَجا ٻي پِيو ٿو مَنُ جِهجي اَندرِ:
ڪير اُڇلي وِيو آ ٻرندڙ چوُچڙي؟
رات منهنجي جيءَ جي جُهڳيءَ اَندرِ!

ڪاغذي ٻيڙيءَ ۾ چاڙهي خواهشون،
زندگيءَ جي سمنڊ ۾ آهيون گهڙيا،
لوڀ جي لهرن ۾ ٽا لڙهندا وڃون،
ڪاغذي ٻيڙيءَ ۾ چاڙهي خواهشون!

ڪيترا طوفان آهن سامهُون،
وِيا ٻڏي ٻيڙا وڏا هي ڇا ڪنديون؟
ڪاغذي ٻيڙيءَ ۾ چاڙهي خواهشون،
زندگيءَ جي سمنڊ ۾ آهيون گهڙيا!

غزل

پنهنجي آرزو نيٺ ڇا تي ڳُھري؟
دل هلڻ جا وري حوصلا تي ڳُھري!

حادثن منجهه مقصد آ پلجي وئي،
زندگي منزلن جا پتا تي ڳُھري

پنهنجي بيمار پيءَ جي حياتيءَ لئه:
ننيڙي نياڻي خدا کان دعا تي ڳُھري

عشق پنهنجو سدائين سلامت رهي،
زندگي موت کان پو بقا تي ڳُھري

دل اسان جي ڏکن ۾ تي لڙهندي وڃي،
تنهنجي ٻانهن سندا هيءَ ٻنا تي ڳُھري

پيارَ جي باغ ۾ شعر گلڙن جيان،
تن کي بدذوق ساڙڻ هَوا تي ڳُھري!

ڪٿن وَفا جون حدون "سعيد" اورانگهيون؟
هُوءَ اسان کان رکڻ فاصلا تي ڳُھري!

غزل

کيڏو نہ اسان ٻنڪي، پو واٽ وَرِتي آهي!
آ هاڻ سفر سَهنجو منزل ٻہ چِتِي آهي.

تي تيز وسي بارش، آ ماڳ پري ڏاڍو
تا پاڻ وچون پُسندا، هٿ ۾ نہ ڇتي آهي!

جڻ نانگ ڪو ڪاريهر، آ منهنجي اکين آڏو:
اڱتان جا سڳي تو هي، اُرُهَنِ تي رکي آهي!

تا مُرڪي ملون سڀ سان، جاڻي نہ سگهيو ڪوئي،
هن مرڪ جي دامن ۾ ڪا پِيڙَ لِڪِي آهي.

هڪ تيز نڪاءُ ٿيو ۽ ڪنيڙاٽ اُڏامي وئي،
هُو ڏارَ ۾ لٽڪي ٿو پيڙا ۾ پڪِي آهي.

هر دل تي تعّصب ۽ نفرت جا چُٽا آهن،
جو صاف ڪري دلڙيون، اهڙو ڪو ڪٽِي آهي؟

غزل

شور ۾ پاڻ کي لڪايو آ،
هائو توکي اسان ڀلايو آ!

شاعريءَ جيءَ کي وَڍيو آهي،
شاعريءَ ئي پرين بچايو آ!

دل جون ٽوٽيون وَري ڇمايون ٽمِ،
مَنَ جو گهرڙو وري اڏايو آ!

دل جي دَر جو ڪڙو ڀيو کڙڪي:
ڪير ڀُلجي اسان ڏي آيو آ؟

غزل

پنهونءَ پوريان سسئي پنڪي،
صحرا صحرا هستي پنڪي.

ڪاٿي ڪين ڪنارو پاتو
سمنڊ ۾ ڪيڏو ڪشتي پنڪي!

تارو تارو گردش ۾ آ،
چالئہ سورج شڪتي پنڪي؟

شهرت پنهنجو ماڳ هو ڪاٿي؟
ڳوتا جي پئي مستي پنڪي!

متيءَ هيٺان سعيد سمهي پيو:
عمر سموري سستي پنڪي!

غزل

چوٽ هڪڙيءَ سان دل ٽُٽي پيئي،
پيار ٻيو ڪين پائدار آهي!

مان هان فطرت جي هنج ۾ نپنو
شاعريءَ ۾ ٻَڌهن نڪار آهي.

پارَ جو ڪنهن کي ڪو پتو ناهي،
سوچ جو سمنڊ بيڪنار آهي.

آهيون ڦاسي پيا مڇيءَ وانگر،
چؤطرف حالتن جو ڄار آهي.

پنهنجي گهر ۾ پُسي رهيا آهيون،
پنهنجي نيڻن ۾ آبشار آهي.

شال ڪو سوجهرو ٿئي "سَن" مان،
سنڌ ڌرتيءَ تي انڌڪار آهي.

دَرَ جي چائنٺ تي چُپ آ چانڊڪي،
'سعيد' اڄ رات سوڳوار آهي.

غزل

تنگيل آئينا،
زنگيل آئينا!

آهن چھرن جا،
ڏنگيل آئينا!

ٽڪرا ٽڪرا مَنَ،
ٽڪيل آئينا!

پردن جي پويان،
ڍَڪيل آئينا!

اکين ۾ آهن،
رکيل آئينا!

نيڻ تلاشن تا،
گم تيل آئينا!

غزل

ڪو پيار تي انهن جي پابنديون وجهي!
پونرا گهريا ولين ۾ قاسائي ڪير تو؟

پاڻي سمونڊ جو ڪو پڪڙي نٿو سگهي،
قطرا هي جارين ۾ قاسائي ڪير تو؟

ڪٿ وقت آهه ڪنهن جي وس ۾ آچي سگهيو؟
لمحا اِهي مُنين ۾ قاسائي ڪير تو؟

جذبا رضا سان هتڙي روئي به ڪين سگهيا،
ڳوڙها لڪا اکين ۾ قاسائي ڪير تو؟

غزل

سج چتي تو پيار جا ڪرڻا جتي،
هل تہ اُن آزاد ڌرتيءَ ڏي هلون!

پاڙ هُوندي هُوءَ اُوسيئڙو ڪندي،
مَنَ! چڙهي لهرن تي سرتيءَ ڏي هلون!

ڪو سڏي تو جو پڙاڏا تا اَچن،
وقت! تورو موٽ! ماضيءَ ڏي هلون!

وقتُ جنهن جا روز نياپا تو ڏئي،
’سعيد‘ هل تنهن موت سنگتيءَ ڏي هلون!

غزل

جو هو وَسَ ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين،
راند رَسَ ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين!

بي دليءَ سان ملون، مَزو ڪهڙو؟
چاهه چَس ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين!

پاڻ کي ييٖ هُيو پري وڃڻو
توکي بس ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين!

ڪيس خوشبو اسان جو ڏَسُ ڏِيندي،
گُلّ گسّ ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين!

دل جي پُڙَ ۾ پَٽي پشيماني،
ڪنهن کي ڪَسَ ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين!

برف جهڙي هئي حياتي جا،
’سعيدُ‘ اُسَ ۾ چڙيٖ، هليا وِياسين!

غزل

تنهنجي چهري ۾ روشني، آهي،
ساري ڪمري ۾ روشني آهي.

زندگي آ سفر اُجالن جو
لمحي لمحي ۾ روشني آهي.

وَٽِ ٻري ٿِي ڏيئو وِسِيو هينئر،
پو بہ جاري ۾ روشني آهي.

منهنجي ويجهو اچي تون ويٺي آن،
منهنجي پاسي ۾ روشني آهي.

هي ستارا جو همسفر آهن،
”سعيد“ رستي ۾ روشني آهي.

غزل

خوف وچان پن جڙ تہ ڏکن ٿا،
ورڻ لڏي ٿو تيز هَوا ۾!

ڏوڙ ۾ ڪوئي ظاهر ناهي،
ڪير سڏي ٿو تيز هَوا ۾؟

پاڙون جنهن جون پختيون ناهن،
سو تہ ڏڏي ٿو تيز هَوا ۾!

هر هڪ شيءِ ڪي جڙ تہ اُڏائي،
وقت چڙي ٿو تيز هَوا ۾!

◻

غزل

گونگو آهي، ڪيئن ڳالهائي، آئينو!
بس تو حيرت مان واجهائي، آئينو!

هيءَ جا سامهون بيٺل پاڻيءَ جي ڪنڌ آ،
ڏرتيءَ جي ٻُڪَ ۾ جڙ آهي، آئينو!

ڪُوڙي تاثر جا ٿَهَ لاهه تہ چهري تان،
اِيئن نہ رڪُ تون يار لڪائي، آئينو!

هُن جي آڏو اکيون ٻُوٽي بيٺو آن:
توکي چهرو ڪيئن پَسائي، آئينو!؟

توکي مون تہ چيو هو: ”چهرا پٿر ٿئا!“
ويٺين آخر ”سعيد“ پڃائي، آئينو!

غزل

رستا صفحن جيئن،
چنگهون قلمن جيئن!

پيرَن جا نيشان:
آهن لفظن جيئن!

اُوندهہ منجهہ پريون:
اکيون ڏيئن جيئن!

هُو سپ وِيچڙي وِيا:
مون کان ٿهڪن جيئن!

ٺَڪيُون پُني ۽ تي:
لڳيُن ڦُنڪن جِيئن!

غزل

پٿرن تي آواز لکيل هن،
قومن جا ڪي راز لکيل هن.

تنهنجي ڇهڙيءَ جي گهنجن ۾،
سالن جا الفاظ لکيل هن.

سمنڊ ڪناري واريءَ مٿان،
ڇولين جا ڪي ساز لکيل هن.

ديوارن جا ڏارَ يا گهرَ جي،
ڏاهڻ لاءِ جواز لکيل هن.

غزل

چٽيل پَنَ، هَوائُن ۾!
جڙ ڪي مَنَ، هَوائُن ۾!

ڏسندي ڏسندي اُڏرِي وِيا،
جڙ جوڀَن، هوائن ۾!

ماضيءَ جون تاريخون ۽
صديون سَنَ، هوائن ۾!

جهپجي ويندا راز سيئي،
آهن ڳَنَ، هوائن ۾!

پتڪن پِيا پنهنجا ساجَن!
سَڏَ وَچَنَ، هَوائن ۾!

خوشبوءِ خوشبوءِ آ چوڌاري،
مهڪيا تن، هَوائن ۾!

غزل

وري نہ ٻي ڪا مند، سانوٽيون رهيون،
اکين ۾ ڪڪريون سدا، ڀريون رهيون.

سِڻون اسان جي درد جون لکيون رهيون،
انهن جي ڀِرِ ۾ آڱريون ڳتيون رَهيون.

ڪنهين بہ پورو پيار ڪين پاتو آ،
حصي سين جي ۾ پرين پتيون رهيون.

ڪشاده ذهن درگذر ڪري وَيا،
اٿين اسان جون خاميون ڍڪيون رهيون.

اسان جو جسم آ ڪرائي جي جڳھ،
گھڙيون اسان جي عمر جون ڪتيون رهيون.

چو هڪڙو نانءُ ٿيو نمايان قتل ۾؟
پٺيان تہ ڪيترن جون ئي هٿيون رهيون.

اسان جي دل مان ڪين سي وڃي سگھيا،
جنين سان نسبتون سيئي ڳتيون رهيون.

اسان جي لاءِ "ناشناس" شهر هو
اکين جي آڏو اجنبي گھٽيون رهيون.

رهيا سدائين نيڻ انتظار ۾
مرڻ کان پوءِ پيي اکيون پٽيون رهيون.

غزل

پرجي ويون هن اکيون، پِنائِيءَ جون،
ڪنهن کي ساري ڪِراڙَ جي پرسان.

ڏُور ڪان مون ڏٺا، سي ڪاهوڙِي،
روشني هئي پهاڙ جي پرسان.

رات هڪ پورهيت جنم ورتو،
گهر ڪچي ۾ ٻه ـ ماڙ جي پرسان.

ڪر ڳهيلا پلال ڪان پَرتي،
ٻِنڌَ پِئِي آ اُماڙ جي پرسان.

لاڙڪاڻي نٿو لڳي هِي مَنُ،
"سعيد" ساجن آ لاڙ جي پرسان.

غزل

مَنَ اَڄُ اکيون پَسن وري، اُن چنڊ جو ليئو،
هڪڙِي ڏَرِيءَ ۾ ديدَ آسان، سڄ لڙي رکي.

ڳاري سان جهوپڙيءَ ۾ حياتي ڍَڪِي هُئي،
ڪلهہ رات نيٺ ساڀہ آ ڳاري ڳڙي رکي.

ويهڻ نہ ڏيندي هئي ڪڏهن آوارگي ڪٿي،
آوارگي اُها آسان گهر ۾ گڙي رکي.

هاڻي آسان جي مَنَ ۾ ڪوئي بہ مير ناهي،
مون آ سچائي دلِ جي چيچ ۾ چڙي رکي.

ٻاهر حسين شام پرين! چون تو ڏِسين؟
چو اِيئن دَرِي"سعيد" آتِي بيگڙي رکِي؟

غزل

اکين اڳيان جڏهن بہ آيون رنڌ ڪون،
آسان کي اُت ئي واٽ ڪا مِلِي وَئي.

ڇپر مٿان ٻَرن تيئُن ماڪَ جُون ڪٽيون،
ڪٽي صبح جو پيرڙا مِلي وَئي.

آسان جي زندگيءَ گُهري نجات هئي،
آسان کي "موت جي سَزا" مِلي وَئي!

غزل

حياتيءَ جو شيشو ڏڪيل ڏوڙ سان،
اَسان جا لکيل نانوَ ها تنهن مٿان!

سواءِ تنهنجي من منهنجو ڇاريءَ اندر
سَما! اَڄ تہ تو ساڻ ڪينجهر گهُمان!

رکيو لت، ٻالڪ جو ڪائي ڳِرنهہ
وڏيري جيان ڪانءُ ڪوني مٿان!

اُٿيو سعيد ڪوري! ڳسو نينهن تو!
ڏِسِي ڪيتريُون تنهنجون گهارِيُون ڏِسان؟

"سليٽ" پاران ڇپيل ڪتاب

(1) ٽڏي اُس ٽِڪي ڇانوَ
(شاعري)
منصبور ملڪ
قيمت:ـ 120/ روپيا

(2) سوچن جي صليب
(اخباري ڪالم)
علي احمد نظاماڻي
قيمت:ـ 80/ روپيا

(3) اکين ۾ اُلڪا
(شاعري)
امر ساهڙ
قيمت:ـ 150/ روپيا

(4) ڏُکوئين اُهڃاڻ
(شاعري)
"ستايل" سڪندر
قيمت:ـ 150/ روپيا

(5) توبن ڪهڙو جيئڻ!
(شاعري)
شيرل لغاري
قيمت:ـ 120/ روپيا

(6) مُرڪ مهانگي نہ ٿئي!
(مزاحيہ شاعري)
نسيم بلوچ
قيمت:ـ 60/ روپيا

(7) اختلاف
(شاعري)
بادل
قيمت: ـ 200/ روپيا

(8) دل جو آواز
(شاعري)
"مسڪين" محمد خان نظاماڻي
قيمت:ـ 150/ روپيا

(9) اسان جو عشق اڻپورو
(شاعري)
سعيد ميمڻ
قيمت:ـ 150/ روپيا

اسان جو عشق اڻپورو
سعيد ميمڻ
سليٽ - 9

• سعيد جي شاعريءَ ۾ سانوڻيءَ جي سنڌوءَ جي گاج، مٽيءَ جي خوشبوءِ، نِم ۽ سِنجهيءَ (تالهيءَ) جي ٻُورَ جي هڳاءَ، نِنڊپڻ جي راندين ۽ مٽيءَ سان ويجهڙائپ واري احساس، انهن احساسن دوران روئڻ ۽ کلڻ وارن سمورن لمحن جي يادن، عاقل ڳوٺ جي ٻنين جي پيچرن تي باک ڦٽيءَ مهل ۽ سانجهيءَ سَمي گهمندي، شاعراڻن تصورن جي اپرڻ وارن احساسن ۽ سندس عشق، غم ۽ خوشيءَ وارن سمورن لمحن ۾ گڏ گذاريل سپني يادن سان گڏ، مونکي سنڌي شاعريءَ ۾ هڪ نئين دؤر جو مجاز ۽ حقيقت کي ويجهو نظراينڌڙ تصوف ملندو آهي. جنهن ۾ غالب وانگر عشق جي تشنگي تہ آهي، پر ان ۾ سنڌ جي اِن ٿَهيءَ وٽ جيڪو درد آهي، ان جو هڪ عجيب تصوف واري انداز ۾ اظهار جو هڪ نئون ڍنگ ۽ ميلاپ بہ ملي ٿو.

سعيد پنهنجي ٿهيءَ جو اهو تخليقڪار آهي، جنهن پنهنجي اندر جي اظهار لاءِ پنهنجو هڪ الڳ رستو اختيار ڪيو آهي؛ جنهن ۾ هو تمام گهڻي حد تائين ڪامياب رهيو آهي. ڇو تہ سندس انهيءَ اسلوب کي سندس همعصرن ۽ ڪائنس پوئين ٿهيءَ بہ پنهنجي اندر جي اظهار لاءِ اختيار ڪيو آهي. جنهن مان ظاهر آهي تہ هُو تمام وڏو مَنَ موجي ۽ پنهنجي اهڙي ئي انداز ۾، پنهنجي من جي ڳالهہ اظهاري وڃڻَ وارو هڪ وڏو تخليقڪار آهي.

قاسم ڪيهر
لاڙڪاڻو

D.by: Al-Razaque Com: Hyd: 0333-2634650

پڙهندڙ نسُل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾عبدالله حسين ” اُداس نسلين“ نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪ ”لُڙهندڙ نسُل“ نالي ڪتاب لکي پنهنجي دورَ جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ئي لکيو:

انڌي ماءُ ڄڻيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڙا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، ڇُرندڙ، ڪِرندڙ، اوسيئڙو ڪندڙُ، ياڙي، ڪاٺُو، ياڃوڪڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سڀني وِچان ”پڙهندڙ“ نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعني e-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڙهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهڻ ۽ هِڪ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڙهندڙ نَسل (پَـنَ) ڪا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو ڪـو بـہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن ڪو بہ شخص اهـڙي دعوىٰ ڪري ٿـو تـہ پَڪَ ڄاڻو تـہ اُهو ڪُـوڙو آهـي. نـہ ئي وري پَـنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيـڪڏهن ڪـو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تـہ پَڪَ ڄاڻو تـہ اُهو بہ ڪُوڙو آهي.

جهڙيءَ طَـرَح وڻـن جا پَـنَ ساوا، ڳاڙها، نيـرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اَهڙيءَ طرح پڙهندڙ نَسُل وارا پَـنَ بـہ مختَلِف آهـن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، ٻَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بـہ ٿـي سگهن ٿا. ٻيـن لفظن ۾پَنَ ڪا خُصوصي ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نـہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تـہ پَـنَ جا سڀ ڪَـم ڪـار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پـر ممڪـن آهي تـہ ڪي ڪـم اُجرتـي بنيـادن تـي بـہ ٿِيـن. اهـڙي حالت ۾ پَـنَ پاڻ هِڪَـٻِئي جي مـدد ڪَـرڻ جـي اُصـولَ هيـٺ ڏي وَٺُ ڪنـدا ۽ غيرتجـارتي -non commercial رهنـدا. پَنَـن پـاران ڪتـابن ڪـي ڊِجيِٽـائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان ڪـو بـہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪـرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن ڪي ڊِجيِٽائِيز ڪرڻ کان پـو ٻيـو اهـم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن ڪـو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ ڀلي ڪمائي، رُڳو پَنَـن سان اُن جو ڪو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پَنَن کي ڪُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڏِ ڪان وَڏِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليکڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪنهن بہ رُڪاوٽ کي نہ مڃن.

شيخ اَيازَ علمَ، ڄاڻ، سمجهہَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽَ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہِ جڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جِئن جِئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، هو ٻوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موٽي مَنجهہِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالههَ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄ ڪلهہ نيلا پيلا آهن؛
گيتَ بہِ جڻ گوريلا آهن........

... ...

هي بيتُ اَٿي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساٿي آ،
جنهن رِڻ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساٿي آ ـ

اِن حسابَ سان اڄڪلهہ ڪاٽائي کي پاڻ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ ”هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وڃايو“ ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَنَ جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر ڪڇي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اڻڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پَڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **چو، چالاءِ ۽ ڪيئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوٺ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽل گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا. بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ياڪي پائي چيو تہ ”منهنجا ياءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ“.
- اياز (ڪلهي پاتم ڪينرو)